

İLMİN GERÇEĞİ I

Bismillahirrahmanirrahim

Yaklaşık altı ay önce ilimle ilgili bir sohbetimiz olmuştu. O gün hem konuyu tespit etmekte hem ana başlıkları yakalamakta biraz zorlanmıştık; açıkça söylemek gerekirse... Hem de yazdı, çok sıcaktı; bir bunalım durumu da olmuştu sıcaklıktan dolayı. İşte o sohbetin ikincisi olarak, yenisi demeyelim de ikincisi olarak gene İlmın Gerçeği başlığı altında bir sohbet yapıyoruz. Bu kış meyvesi olacak, o yaz meyvesiydi. Arada böyle bir cins farkı da olacak. Bu sefer başlıklar belli, konuşacağımız ana konular belli, kelimeler belli, deyimler belli.. İnşallah güzel olur. Cenab-ı Hakk istifadeye sebep kılsın.

İlmın gerçeği dedik. İlim gerçeğini başta etimolojik ve terim olarak, ikinci olarak ontolojik yönünden, üçüncü olarak maddi zenginlik yönüyle ilim, dördüncü olarak ahiret ve ebedilik konusunda ilim, beşinci olarak ilmin geliştirilmesi ve verimli hale gelmesi en son olarak da ilim ve aşk münasebeti. İlimde aşk daha doğrusu..

Etimolojik ve terim olarak ilim dilimizde şu kelimelerle geçiyor. İlim, alem, âlem, alamet. Belki hepiniz bildiğiniz kelimler.. Alamet kelimesinden başlayalım. Alamet, seni bir hedefe götüren işaret demek.. İlim de zaten odur, bir şeyi bilmek şudur: Bir bilgi edinmişsin o bilgiyi esas alarak, yol yordam öğrenip hedefe, varlığa, bir neticeye varmak demektir. İlim o demek yani ilim başlı başına bir amaç değil aslında başta. Bu kelime itibariyle işi ele alırsak yani ilim bilgi demektir. Bilgi demek yolda yürümeyi sağlar. Seni yolda yürütür, hedefine vardırır. Mesela âlem, niye âleme bu kâinata âlem denmiş, çünkü seni gerçek varlığa, ahirete, Allah'a götürüyor. Burası bir işaretler ülkesidir. Âlemdir, alemdir yani işarettir. Ben şu kelimenin kökeninden şöyle bir suret, bir fotoğraf çıkartıyorum. Yani bilgi edinirsek, kainatı tam okuyabilirsek, alemleri, işaretleri tam değerlendirebilirsek, gerçek varlığa, ebediliğe, Allah'a varırız. Her yönüyle güzellikler olur. Yol yordamımızı saptırmamış oluruz. Sapmamış oluruz. Ee ilim olmadı mı, ne olur cehil olur o zaman işte cehalette sapıklık olur. Sapıklık ne demek biliyor musun Arapçada dalalet.. Dalalet kelime olarak yolu kaybetmek.. Özellikle çöllerde yolu kaybetmek çok kötü.. Çöl fırtınası, kum fırtınası, bööyle, bitiyorsun. Yani kar fırtınasından çok daha beterdir kum fırtınası. Yokluk demektir.

İlim terim olarak bizim tasavvufta, bütün kelam kitaplarında, bütün akide kitaplarında, hatta fıkıh kitaplarında, tefsir kitaplarında sık sık geçen üç tane tabir var ilimle ilgili. İlm-el yakîn yani kesin bilgi. İlm-el yakîn Türkçesi kesin bilgi. Bir tanesi ayn-el yakîn. Yani hem biliyorsun hem gidip görmüşsün. Ayn, göz demek, ayn-el yakîn. Sonra gidip elliyorsun, o meseleyi yaşıyorsun, hakk-el yakîn. Tam gerçekliğini yaşıyorsun. Melike Hanım dinliyor musun? Hakk-el yakîn. Bu Kur'anda üç ayette varmış. Hani bazıları itiraz ediyor. Bu tabirler Kur'ani değildir, yoktur İslam'da, diyorlar.. Var. Kur'anın üç ayeti, bütün İslam tarihinin sık sık kullandığı bu üç deyim belirtiyo bize.

Kur’anda İlm-el yakîn şudur: Mesela vahyin bir ismi ilimdir. Çünkü vahiy sana gayb âlemiyle ilgili, Allah’la ilgili, metafizik âlemle ilgili, aileyle ilgili, sosyalle ilgili, sosyal hayatla ilgili ne varsa bildiriyor. Yol yordam öğretiyor vahyin Kur’anda en çok tanımlanması ilim kelimesiyledir. Vahyin bir ismi ilimdir. Bilgisizce kelimesi var, Kur’anda geçiyor. Bilgisizce kelimesi geçen her yerde yani vahye dayanmadan demektir. Böyle çevirebiliriz. Ve bir ayet daha var, bizim, bu meseleyi biraz daha netleştirir, suretini çizer. Bütün hayvanlar diyor, namazını ve tesbihatını bilir. Bilir.. Bak diyor bilir. Namaz orada görev demektir. Zaten bizim bildiğimiz namaz da görevdir bizim için. Çünkü insanın görevi nedir? Bütün kâinatın ibadetlerini temsil edip Allah’a takdim etmektir. Görevimiz odur. Bütün hayvanlar görevini biliyor. Yani nasıl yatacak, nasıl içecek, nasıl evlenecek, nasıl yavrusunu büyütecek, nasıl yuva yapacak, kışın ne yapacak, yazın ne yapacak. Hepsini biliyor. Hiçbir hayvan türü yolunu şaşırıyor. Özellikle kuşlar 6 bin, 40 bin km yolu şaşırmadan gidebiliyorlar. Zaten bu ayet kuşlardan bahsettikten sonra geliyor. Hepsi diyor, yolunu, yordamını, görevini biliyor.

Bir de tesbihatını bilir. Tesbihat, paklama demektir. Hani sen, sübhanallah deyince ne demek biliyor musun, insan sübhanallah deyince yani Allah kutsaldır, hiçbir kirli çirkin iş yapmaz. Tesbihat bu demek. Bak günde sabahtan akşama kadar kırk kere söylüyoruz tam manasını bilmeyiz. Sübhanallah yani Allah hiç çirkin, kirli, yanlış iş yapmaz, demektir. Sübhanallah kelimesinin manası budur. Tesbihatını da bilir ve hiçbir yaratık insan türü hariç çevreyi kirletmiyor. Tesbihat, temizlik yapıyor. Hepsi temizliğe dikkat ediyor. Yani o görevleri içinde en önemli noktası da temizliğe dikkat etmeleri.

Temizlik deyince sadece sabunla elimizi yıkamak değil; maddi, manevi, ailevi, sosyal, ekolojik her yönden temizlik. Tesbihat budur. Yani din evrenseldir. Yani din bütün kâinatı kuşatmış.

Bak burada ilim hedefe götüren alamet demek. Yani kuşlar belli alametleri takip ederek.. Yani kuşun zihninde Kur’an bilmiyor, İncil bilmiyor, Tevrat bilmiyor.. Ona göre yolunu yordamını çizemiyor. Fakat kâinattan, dağlardan, taşlardan, yıldızlardan belli alametleri görerek kuşlar 40 bin km’lik yolu buluyor. Nasıl yuvasını yapacağını öğreniyor. Hangi ayda yumurtlayacağını biliyor. Hepsi alametlerden kuşun kafasında bir program yok, o sibernetik sistemle hepsi alametlerden yani belli kâinatı okuma, yol işaretlerini yoklayarak gidiyorlar.

Buna ilm-el yakîn diyoruz. Yani bilgiye dayanarak, yolu yordamı bilmek ilm-el yakîn, yani bilgi, kesin bilgi edinmişsin nereye varacağını biliyorsun buna ilm-el yakîn. İlm-el yakîn, kesin bilgi bulduk. Yani dağı bulduğumuz zaman biliriz ki burada bir ada var, oraya gidip yaşayabiliriz. Fırtınadan, denizin fırtınasından kurtulabiliriz diye biliriz. Mesela bir dağ gördük. Ama o dağ çamur mudur, zehir midir, gaz mıdır, başka bir şey, bulut mudur bilmiyoruz daha. Bir bilgi edindik. Gittik gittik dağı gördük. Aaa topraktır.

Gittik dağın üzerinde yerleştik. Sobamızı kurduk, çadırımızı kurduk. Bak! Önce bildiğin zaman ilim olur, ilm-el yakîn olur, sonra gördüğün zaman ayn-el yakîn olur ama daha tam dağı ellememiştir, gidip orada oturduğumuz, yerleştiğimiz zaman da hakk-el yakîn olur. Gerçeği yaşıyorsun hakk-el yakîn. İmanın en son mertebesi sayılır hakk-el yakîn. Yani Üstad Bediüzz-

zaman başta olmak üzere büyük müctehidler, müceddidler diyorlar ki “İmanın hakk-el yakîn seviyesine gelmesi lazım.” Yani daha Allah’ı görmemişsin, ahireti görmemişsin ama görmüş kadar gerçek bir şekilde inanıp, görüp, hissedip onları yaşamak lazım.

Yani bunu bir daha hatırlatayım ki; ilim üç kategoridir, terim olarak. İlm-el yakîn (kesin bilgi), bir de ayn-el yakîn (bilgi, burada kesin bilgi demek, gözle görüyorsun, ayn göz demek) bir de hakk-el yakîn tam gerçeğini yaşıyorsun. Kur’anın (bir tane), otuz tane ayeti birinci kısmı, yani bilgi bazındaki, kesin işaretleri okumak diye geçiyor. Onlardan bir tanesi de budur. Her kuş, her yaratık, her mahlûk görevini ve nasıl kâinatı kirletmeyeceğini öğrenmiştir; işaretlerden öğrenmiştir. Bir tanesi ayn-el yakîndir. Kur’anda o da sık sık geçer. Ala basiretin, ben ve Müslümanlar diyor görgü üzereyiz, basiret üzereyiz. Yani daha ahirete gitmiş ellemiş değildir ama görüyor gibi hissediyor, ala basiretin, basiretimiz var diyor. Görüyoruz diyor gerçekleri.. Ala basiretin diye geçer Kur’anda. Maddi manevi ikisine de şamildir. Ala basiretin.. Yani basiret var, görme var. Bu da ayn-el yakîn.. Ayetlerde dört-beş yerde geçer ala basiretin. Yani müşrikler körü körüne gidiyorlar. Zanna kapılarak gidiyorlar. Biz ise görerek gidiyoruz, ala basiretin, ayn-el yakîn olarak görüyoruz. Bir de hakk-el yakîn var ki Kur’anda buna hidayet denilir, yani ilmi yaşamak. Hidayet nedir biliyor musun? Hidayet yol göstermektir, hatta yolculuktur. Yolculuğun hedefine varmaktır tam kelime manası.

Hidayet, bir yola giriyorsun, işaretleri tam okuyorsun, yolun sonuna geliyorsun, hedefine varmışsın, yerleşmişsin odur hidayet. Doğru yolda hedefe varmak. Onun için İslam’da yaşanılmayan ilme ilim denmiyor. Hidayetle ilişkisi olmayan ilme ilim denmiyor. Çok önemli. Onun için İslam mutasavvıfları diğer kelamcılarını ve fakihleri tam hidayette kabul etmiyor. Çünkü teoride kalıyorlar; ilm-el yakînde kalıyorlar. Mutasavvıflar ise, sahabeler ise o vahyi görerek hakk-el yakîni yaşadılar, hidayeti yaşadılar. Onlar, yani sıcak suyun tadını aldılar adeta. Ateşin tadını çıkarttılar. Biz yani ateş vardır, insanı ısıtır diye biliyoruz. Ama onlar ateşin içinde yandılar, ısındılar yani. Buna da hidayet denilir. Hidayet, yolu takip edip, işaretleri tam okuyup, hedefe varmaktır. İlmin tersi cehildir. Cehil bilmemek demektir.. İlmin bir tersi de zandır. Yani kesin bilmiyorsun yani olabilir-olmayabilir. Bu da ilim değil. (Ama) maalesef bugünkü topluma bakın hep zanla gidiyor, bu iş olabilir. Programlar seyrediyoruz, televizyon seyrediyoruz, galiba böyle bir şey vardır, galiba. Kesin okuma yok, kesin işaret yok, kesin bilgi yok, zan var.

Bir de inkâr var; yok öyle bir şey. Bu da cehalettir. Yok demek kolaydır, yok demek ilim olmuyor. İlim varlığı okumaktır, varlığı yakalamaktır. Varlığı görmektir ve varlığı yaşamaktır. İlim budur.

İlmin bir ismi de hilmidir. Bak, ilmin zıddını bir daha hatırlatayım; ilmin zıddı cehildir, zandır, kuruntudur, inkârdır. İlmin bir ismi de hilimdir. Arapçada hilm yumuşaklık manasına gelir; neden yumuşaklıkla ilim bir gösterilmiş, hatta akıl manasına gelir hilm. Us, Türkçede us, hani uslu çocuk diyoruz ya, us akıllı demek. Sen bildiğin zaman, gerçeği gördüğün zaman, ateşi görüp, bilip, görüp ısındığın zaman uslu oluyorsun yani tatmin oluyorsun. Bütün taşlar yerine oturuyor, akıllı, düzenli, bir görevli oluyorsun.

Bilmediğin zaman şaşkın şaşkın ördek gibi dolaşırız. Ussuz, rahat duramayız. Her gün bir yere başımızı çarparız. İşte o hilim değil yani us yok orda. Yani ilim akli da içine alır. İlim geniş bir kavramdır, yaşamayı, kalbi geliştirmeyi, gözle görmeyi, işaretleri okumayı, yaşamayı hepsini içine alır bir gerçek hakikattir. Daha başka boyutlarına döneceğiz yani. Bu çok zengin bir meseledir. Biz sırf bu meseleyi bilsek, yaşasak hiçbir profesör karşımızda duramaz, hiçbir sorunumuz kalmaz. Her şeyi çözmüş oluruz. Sırf buradaki notları tam yaşayabilsek..

Ontolojik, yani varlık olarak ilim bize neyi ifade ediyor. Yani ilim bilince ne oluyor, ilim elde edince ne oluyor? İlimle kâinat ilişkisi nedir? Ontoloji bu demek. İlim, yani varlık ilmi, vücut ilmi, yani bu varlık olarak ilim dediğimiz gerçek ne işe yarıyor? Altın mıdır, gümüş müdür, teneke midir, gübre midir? Nedir bakalım. O yönden bir de inceleyeceğiz.

İlim, İbn Arabî’de fark etmiş, bütün esma diyor var olmak istedi, en sonunda ilme gittiler. İşin aslı sendeymiş dediler. Sen olmadan hiçbirimiz var olamayız. Bilgi olmadan hiçbir şey olmaz, ne kadın olur, ne erkek olur, ne aile olur, ne toplum olur, ne üniversite olur. Ne hayat olur, ne dünya olur. Ne yıldız olur.. Hiçbir şey olmaz. Her şeyin temel özü, cevheri, varlığı ilimdir. Diğerleri ambalajdır. Onun için İbn Arabî ile Mevlana bu mesele üzerinde çok durmuşlar. Âlimler, tarih boyunca diyor hep sedefle uğraştılar, diyor. İnciyi yakalayan olmadı, diyor. İlim varlığın özüdür. Varlığın kendisidir. Hatta bir insan Allah saf ilimdir dese küfre gitmemiş olur. Gerçek varlık olan Allah saf ilimdir dese, akidesine bir zarar gelmez. Bilim yani bizde, ilim sadece kuruntu, teori, zan değil; varlığın kendisidir. Yani gerçek varlık Allah’tır diyen bir insan nasıl iman kuvvetini gösterir, yaşamış olur. Allah saf ilimdir dese gene doğrudur. Bunu bir ayet izah ediyor: (Hadid suresi 3. ayet) Allah’ın ne başı var, ne sonu var, ne içi var, ne dışı var. Yani sonsuzdur. Ve hüve bi külli şeyin alîm. O her şeyi bilendir. Adeta o saf ilimdir demek istiyor ayet.

Bugünkü teknoloji bize gösterdi ki bugün, özellikle sibernetik teknoloji, bilgisayar teknolojisi ve biyoloji gösterdi ki işin aslı ilimdir. Mesela hücremizde biraz karbon, biraz azot, biraz hidrojen, biraz oksijen, biraz diğer elementlerden her birisi belli bir konum alır. O konumu bir ilimdir. İleride kim göz olacak, kim kulak olacak, kim beyin olacak, kim baş olacak, kim ayak olacak onu temsil ediyor. Oradaki konum bak bilgiye dayanıyor. O konumda ufak bir değişiklik işte gözün kör oluyor, kulağın olmuyor, burnun yamuk oluyor. Bak bilgi! Yani hücreyi hücre yapan bilgidir, oradaki atomlar değil. Atom işin sadefidir, ambalajdır. Bilgisayarı bilgisayar yapan içindeki programdır. Dışındaki o plastikten yapılmış maddenin bir kıymeti yok. Varlığın özü ilimdir. Allah, onun için, saf ilimdir desek doğrudur. Ve hüve bi külli şeyin alîm.

Soru: O zaman yaratılmışla yaratan...

Bahaeddin Sağlam: Oraya geleceğiz, oraya geleceğiz.

Şimdi Allah ilimdir, sonsuzdur, şekilsizdir. Allah’ın şekli yoktur. Kendi sonsuz varlığına nokta tespitiyle şifa olarak, rızık olarak, enerji olarak, ilim olarak, tedbir olarak, hikmet olarak tecel-

li eder. Onları belli bir renge, bir kalıba soktuğu zaman o kalıplara biz yaratıklar diyoruz. Şekli belli oldu. Yaratılmış kelimesi şekli belli varlık demektir. Allah sonsuzdur. Allah'ın şekli yok. Kim dese Allah'ın şekli var, küfre girer. Ama sıfatlarının şekli var, hatta yaptığı işlerin şeklinin ismidir sıfatlar. Yani bir şeyin şekli belli olmadan biz ona isim takamayız. Sen doğmadan sana isim takabilir miydik? Hayır. Şeklin ortaya çıktıktan sonra sana Ahmet dedik, Mehmet dedik. İsim işte odur. Allah'ın sonsuz varlığı nokta yansımalarıyla, belli bir kalıp şekil alınca işte ona şafi diyoruz, rezzak diyoruz, hakîm diyoruz, alîm diyoruz. İsim takıyoruz. Kimi Arapça takıyor, kimi İngilizce takıyor, kimi Kürtçe takıyor, kimi Türkçe takıyor; dillerin değişikliği önemli değil.

Mesela dünyadaki bütün varlığın varoluşun esprisinde, özünde bir plan ve proje var. Plan ve proje olmayan, geometriyle, matematikle, fizikle, kimya ile izah edilmeyen bir varlık düşünebilir misiniz? Yok. Ee peki bunlar nedir? Bunlar ilim demektir. İşte geometri belli kurallar demektir. Kural nedir? İlim demek. Matematik ne demek, belli kurallar demek. Belli bir mantık demek, belli bir yapı demek.. O ne demek, ilim demek. Ha o matematik dediğimiz ilme Cenab-ı Hakk işte atomlardan, elektrikten, enerjiden, çekimden, itmeden, manyetik alanlardan bir ambalaj giydiriyor. Yani sedeflerde boğulmamak lazım.. İşin özü ilimdir, varlığın özü ilimdir. İncisi ilimdir. Öbürü sedeftir.

Mesela her birimiz kendimizi beğeniriz. Ben işte Bahaeddin'im, öbürü Ahmed'dir. Yani ben et değilim, kemik değilim, kafa değilim, burun değilim, ayak değilim.. Neyim peki? İlimim ben ya. İşte bunlar bir araya gelmiş ilimle gelmiş, bir oluşum olmuş, o oluşumun ismi, özü işte ilimdir. Ve ben o ilmi seviyorum aslında. Yani her birimizin kişiliği, ruhu ilimdir. Ruhun ölümsüzlüğü ondan dolaydır.. Saf ilim olduğu için Cenab-ı Hakk ona ambalajlar giydiriyor. Bugün burada beden giydirmiş, yarın elektrik giydirecek, öbür gün manyetik giydirecek, öbür gün kimya giydirecek.. Allah'ın ambalajları çoktur. Ambalaj önemli değil. Önemli olan o saf ilim olan ruh, o önemlidir. Yani bütün, bu işletmelerde de, iktisatta da geçerli, önce proje. Proje nedir? İlim demektir. Yani proje şeyden daha önemli, paradan, ambalajdan, fabrikadan daha önemlidir. Milyar dolarların vardır, projen yok, hiçbir iş yapamıyorsun, hatta eriyor gidiyor o para. Tonlarca petrolün vardır çalıştıramıyorsun. Çünkü çalıştırmak için bilgi lazım, çöp olup gidiyor. Yani varlığın özü ilimdir, onu demek istiyorum burada.

İlim düzen demektir, bir şey eğer var olmak istiyorsa düzen borusundan geçmesi lazım. Hiçbir varlık düzen borusundan geçmeden şekil almaz. Şekil almadığı müddetçe biz ona varlık demeyiz. Şekil almamıştır çünkü. Bak düzen ilimdir, yani sen düzeni neyle sağlayabilirsin. Polis düzeni sağlayamaz, asker sağlayamaz, yani sağlıyor da belli bir kurala göre, belli bir ilme göre düzeni sağlıyorlar.

Ve ilim verimlilik, kolaylıktır, çünkü gerçek varlıktır. Mesela bir insanı biz genel müdür yapıyoruz. Bütün Türkiye'deki işletmelerin genel müdürü yapıyoruz. Ben de burada hamallık yapıyorum. Niye? Çünkü adam bilgi sahibi.. Aynı burnu benimki gibi, gözü benimki gibi, hat-ta belki benim kilom ondan çok daha fazla. Bak adam bilgiyle bütün Türkiye'yi elde etmiş. Gerçek varlık bilgidir, kolaylıktır, varlıktır, verimlilik, ruhtur, düzendir, her şeydir ilim. Hat-

ta kudret, işte İbn Arabî'nin bu esmayı konuşurken, yani kudret diyor "Valla ilim sen olmasan ben hiçim", evet diyor ben de bir şey var, böyle elde edilir, tutulur bir enerji var bende diyor, bir kuvvet var; ama sen olmasan ben hiçim, dağılır, sıfır olur giderim..

İşte enerjiyi hücre yapan, enerjiyi atom yapan, enerjiyi elektron yapan, enerjiyi proton yapan, enerjiyi göz yapan, beyin yapan, yıldız yapan, galaksi yapan ilimdir. Gerçek varlığın özü ilimdir. Hatta Allah'ın sisteminde tevhid esas olduğu için bunlar birbirinden ayrı da değil. Yani nerede enerji varsa orada bir ilmi kural da vardır. Nerede ilmi kural varsa orada bir enerji de vardır. Çünkü esma böyledir, beraberdir iç içedir. Yani bizim dünya.. Biz biraz seküleriz, dağıtıyoruz. İşte işe müdürü, erzak müdürü, silahlar müdürü.. Böyle bölüyoruz. Allah'ta her şey aslında beraberdir, iç içedir. Onun için vücudumuzda bir karaciğer binlerce görev yapıyor. Sadece bir görev yapmıyor. Bizim askeri sistemdeki gibi bir yumurtayı taşımak için seksen askeri ayırmıyor Allah. Bir askere seksen tane görev yaptırıyor. Allah'ın sisteminde ilim esas olduğu için, bir askere seksen tane görev verir. Yani bir işe seksen tane er ayırmıyor.

Evet, yani ontolojik olarak, varlık olarak ilmi öğrendik. Etimolojik ve terim olarak (sen kaçırдың ama neyse cd'sini seyredersin.) Şimdi teknik ve sosyal olarak ilim ne işe yarıyor.

Ben önce size ufak bir şey hatırlatayım. Dünyanın en büyük ekonomisi Amerikan ekonomisi.. Ve 1960'lara kadar da bu Amerikan ekonomisinin üç tane can damarı vardı. Biri petrol, biri tarım, birisi de ticaret, yani altın diyelim. Yani dünya ticareti, dünya petrolü ve dünya tarımının çoğunu Amerika götürüyordu. Ve bunlar gerçek varlıktır. Çünkü petrol enerji demektir, altın ticaret, varlık demektir ve tarım zaten gıdanın kendisi, enerjinin kendisi bir açıdan. Sonra bir sihirbaz çıktı, bir bilgisayar teknolojisi çıktı. Bu bilgiyi bir ucunda.. Yani milyarda birini, milyonda birini bir kullanılır hale getirdiler. Hani evrensel varlık bilgidir dedik ya, o evrensel varlığın bir kısmını kullandılar bilgisayar yaptılar. Bir kısmıdır hepsi değil. İşin bir ucudur. Daha çok boyutları var o ilmin çünkü. Bugün dünya ekonomisinin en birinci sektörü bilgisayar sektörüdür. Altını da ticareti de solladı, petrolü de solladı, tarımı da solladı. Ve Amerika'da bilgisayardan para kazananlar petrolden, diğer sektörlerden para kazananlardan dört-beş katı fazla para kazandılar ve aralarında rekabet var. Yani biz, öyle sanmayın Amerika sadece tek bir ülkedir, her şey beraber gidiyor. Orda da içerde en çok çarpışma gizli ama açık, açığa yakın bu sektörler arasında çarpışmadır. Biz de çarpışma siyaset bazında genelde olur, ırk bazında olur. Amerika'da ırkçılık bitmiş, siyaset oturmuş bu sefer ekonomi bazında bir çatışma var.

Vücudumuzda altmış trilyon hücre var. Bilmem kaç katrilyon atom var. Bunların bir araya getirilmesi teknik olarak ilimle oluyor. Siberetik sistem. Yani bunu yazmak için ciltlerce kitap yazılır, bizim konumuzu aşar bu. Yani biz teknik olarak ilimle varız. Bugün Türkiye'de işler eğer rayına biraz oturmuşsa, düzene girmişse bilgisayar sayesinde. Bugün eğer işler kolaylaşmışsa, ilim gelişmişse yine bilgisayar sayesinde. Şimdi nerdeyse yapay zekâ yapacaklar. Yani insanlar Tanrı değil ama Tanrı'nın işlerini yapabilir duruma geldiler. Nereden geliyorlar; bu teknik sır, bu teknik büyüden dolayı. Bilgisayar, yani o sonsuz ilim hakikatinin

bir ucundan yakaladıkları için. Allah'ın işini neredeyse yapacaklar. Hücre yapmaya kalkışıyorlar. Gerçi hücrede çok bilgi var onları aşıyor da ama teşebbüsler var.

İslam niye en son din, en son mükemmel din, ahir zaman dini, en büyük peygamber.. Yani bu laflar boşuna da değil, ben de katılıyorum en büyük peygamber, en son din, en güzel din.. Canlı, verimli, her zamana uyar. Çünkü İslam'ın temeli ilimdir. Nasıl temeli ilimdir? Dengeye dayalı İslam.. Bütün mekanizması, şeriatı, fikhı, öğretisi, inancı, ordusu, devleti, esası adalettir. Hani yazıyorlar ya “Adalet mülkün temelidir”, mülk orada yönetim demek, adalet denge; devleti ayakta tutan varlığın özü dengedir. Yani değişik grupları, değişik şehirleri, değişik mahalleleri, değişik insanları dengeli bir şekilde yönetiyorsan işte senin devletin vardır. Yönetemediğin zaman mülk bitmiş, yani mülk devlet demek Arapçada. Mülk bitmiş. İslam'da, devlet bitti mi İslam da biter.

Âdem... melekleri biz çok büyütürüz, melekler her şeyi bilir, her şeyi gezer, duvardan geçerler, geçmiş zamana giderler, gelecek zamana giderler, kabrin içine girerler, dışına çıkarlar. Bu kadar fonksiyonları olan bir meleklerden âdem niye daha üstün geldi. İlim sayesinde Âdem ilim öğrendi. Yani insanlık ilim öğrendi, duvardan geçemiyoruz ama melekleri geçtik işte. Çok yönden geçtik. Melekler uçak yapamıyor, bilgisayar yapamıyor, çok işlerde biz onları geçtik. Allah'ı bizim kadar bilemiyor, ahireti bizim kadar tadamıyor, yemeklerden bizim kadar lezzet alamıyor, bizim kadar kavga edemiyor.. Yani bizde zenginlik, varlık daha çok çeşitlendi, açıldı. Ne sayesinde? Bilgi. Eski insanlar sürü gibiydi, herkes hayvan gibi yaşıyordu. Bilgi yoktu. Ne zaman bilgi edindi, işler çiçek açmaya başladı. Evler, parklar, arabalar, şehirler, yer altı şehirleri, deniz altı şehirleri, gemiler, tayyareler, uçaklar, böyle bir varlık çiçek açtı.

Ve Âdem, ilim sayesinde.. İlim çünkü varlığın özüdür. Yani melekler kötü yaratıklar değil, fakat onlardaki bilgi sınırlıdır, sınırlı olduğu için de Âdem kadar yetkili olamıyorlar. Yeryüzünün halifesi olamıyorlar. İnsan Allah değil, ama bilgi sayesinde yeryüzünün idaresini Allah'tan almış, emaneten almış, emanet işte budur. Hani dağlara, taşlara emaneti yükledik, onlar almadı, insan aldı. Âdem demiyor insan. Çünkü Âdemle insan aynı manada.. Âdem aldı, insan aldı. Neyle alıyorsun? Bilgidir işte o. Bak ben biliyorum, ben bilgeyim, ben bilgisayar yaparım, ben kırk milyar insanı yönetirim. Neyle yönetirsin, bilgiyle.. Hiç cahil, deli devlet başkanı işittiniz mi, gördünüz mü? Yok. Delilik nedir? Niye biz delileri küçük görüyoruz? Çünkü kafasındaki bilgi uçmuş oluyor, o düzen bozulmuş oluyor.

Ve insanlığın en büyük becerisi nedir? Tabiata hâkimdir, bugün havayı yönetiyoruz, denizleri yönetiyoruz, biyolojiyi yönetiyoruz, kimyayı yönetiyoruz, fiziği yönetiyoruz. Neyle yönetiyoruz? Bilgiyle yönetiyoruz. Mesela eskiden insanlar, milyar milyar insanlar hastalıklardan kırılmış; koleradan, vebadan. Ne yaptı insanlık? O mikroplara da hâkim oldu. Yeryüzünün halifesi ya.. Neyle hâkim oldu? İşte o mikrobun yapısını öğrendi, hangi ilaç onu öldürür öğrendi. Bak öğrenme, bilgi.. Kimyasını öğrendi, fiziğini öğrendi, ne zaman geliştiğini öğrendi, ne zaman öldürüleceğini öğrendi. Çözdü. Bak o hastalıklardan bir şey yok şimdi. Yani tam yeryüzüne hâkim olmuşuz.

İşte Âdem olmak budur: Yeryüzünün halifesi olmak. Ve Kur'an bu konuda da mucize insanların uzaya hâkim olamayacağı bildiriliyor. Mesela şimdi Venüs'e, Mars'a sağa sola cihaz gönderiyorlar da.. Yani bizim hayat ölçeklerimizle oralara gitmek, yaşamak imkânı yok. Gök kapıları kapalı diyor size. Size sadece yeryüzünü verdim. Bu da Kur'anın o günden bildirmesi, bak bugün bile çıkıyor ortaya. Yani sizin ölçüğünüz bu kadar.

Teknik olarak, şimdi, mesela bir işletmeci var, burada işletmeci kardeşlerimiz de var, kırk tane fabrikanın genel müdürü olabiliyorlar. Neyle genel müdürü oluyor? Dengeyle. Yani kırk tane topu beraber avucunda oynatabiliyor. Bu neyle oluyor? Bilirse topu.. Yani topun nasıl döndürüldüğünü bildiği zaman, ne zaman düşeceğini bildiği zaman, ne zaman geri teptirildiğini bildiği zaman kırk tane ayrı topu avucunda oynatabilir. İşte bu bilgidir. Yani şimdi ben size desem ki işte Türk insanı, yani hiç işitmemiş olsanız dünyada on bin insan ip üzerinde yürüyor. Böyle 1 cm'lik ip üzerinde. Hiç biriniz inanmazsınız. İnsan ip üzerinde yürüyemez dersiniz. Vallahi bugün dünyada 10 bin tane cambaz var. Ve hepsi de ip üzerinde yürüyor. Yani bu bir gerçek, ister inanalım, ister inanmayalım. Niye cambaz yürüyor, dengeyle. Denge nedir? İlmin kendisi işte.. Kâinattaki teknik bilgi, arılarda, hayvanlarda, ailede, sosyal hayatta, geçmiş ve gelecek arasında, dünya ve ahiret arasında bütün bu dengeleri gözeten ilimdir, ilmin özüdür.

Mesela, niye biz diyoruz ki Kur'an gelmiş, Kur'an varken biz aklımızla amel etmeyelim. Çünkü Kur'an geçmiş ve geleceği görüyor, sen göremiyorsun. Kur'anın bilgi alanı seninkinden daha geniş olduğu için ben diyorum Kur'anla amel et. Yoksa her insanın aklıyla amel etmesi lazım.. Çünkü bizim en birinci şoförümüz, kaptanımız akıldır. Ama aklın alanı dar olduğu için biz diyoruz ki sen aklını bir kenara bırak. He metni anlamaya bak ama asıl çerçeveye, ahiret, gayb Kur'anın sahasıdır. Sen buna göre davran diyoruz.

Ve niye din mucizedir, Kur'an mucizedir? Aklın ölçeklerinin ötesinde, yani onlardaki bilgi daha fazladır. Türkçesi budur. Yoksa Hz. Muhammed'de bir insandı. Hz. Musa'da bir insandı ama onların gördüğü çerçeve, alan daha geniş, bilgi alanı daha fazla.

Mesela Firavun, Hz. Musa'ya yenilince en önce bakanları, orduyu çağırmadı. Kimi çağırdı? Sihirbaz denilen o günkü ilim adamlarını çağırdı. İlk kuvvet ilimdir çünkü. Yani sen ilmen Musa'yı yendikten sonra, Musa'nın zaten bir şeyi yok. İlmen yenmediği için orduyla yemenin bir anlamı olmadı. Yani bugün sen bir komünisti, bir anarşisti durdurmak için atom bombası dahi bağlasan durduramazsın. Ama ilmen adamı durdurabilirsin, ikna edebilirsin.. Kafasındaki o yanlış bilgileri silebilirsen, doğru bilgileri koyabilirsen adamı yenmiş olursun. Bunun için (bugün) şimdiki başlık Teknik ve Sosyal Olarak İlmin Özelliği Yapısı ve Faydaları.

Şimdi zenginlik olarak, çoğunuz fakirsiniz, ben de fakirim ve ben fakirliğimle biraz rahatım yani iftihar ediyorum. Fakat bu demek değildir ki, yani zor durumda yaşayalım, hiç para kazanmayalım. Allah bize çok büyük kapılar açar. Rızık için Kur'anda mahreç diye bir

kavram geçer. Hatta eskiler, eski Osmanlı edebiyatında paranın, maaşın ismi mahreçti. “Senin mahrecin kaç kuruş?” derlerdi. Yani maaşın. Çünkü o maaş kapısı bir mahreçti. Bir çıkış kapısıydı. Onunla geçiniyor insan, hayatını devam ettiriyor.

Biz fakir olabiliriz ama hiçbir zaman üzülmeysin, eğer bu ilmin bir köşesinden.. Nasıl Amerika bilgisayar teknolojisiyle o sonsuz ilim varlığının bir ucundan yakaladı bugün dünyayı yeniyor o yönden. Dünya ticaretinin paşası olmuş. Biz de küçük çapta dahi olsa mesleğimizle ilgili, becerebileceğimiz bir alanda, hattat olabiliriz, tezhipçi olabiliriz, kimyacı olabiliriz, fizikçi olabiliriz; meslek önemli değil, her meslekte ilmin yoğun olduğu, varlığın var olduğu noktaları tespit edip onu bilimsel hale getirebilsek, yani projelendirebilsek, bilimsel halde projelendirebilsek.. İşte dünyanın en zengini biz yavaş yavaş olmaya başlarız.

Bu din sahasında olur, teknolojik sahada olur, yani ilim esaslı projeler geliştirmek. Hiçbir profesör kendini iş adamlarıyla değiştirmiyor. Eğer gerçekten ilmin tadını almışsa. Bütün profesörler derler ki biz daha üstün bir sınıftız, daha varlıklıyız ben niye Vehbi Koç olayım, Sabancı olayım, istemiyorlar. Çünkü gerçek varlık, gerçek zenginlik ilimdir.

Alimler de öyle, ama eğer alim gerçek alimse.. Yani hayali, uydurma, rivayetlerle, bilgilerle, sanal dünyada yaşamıyorsa, dünyada yaşamıyorsa. Gerçek bilgilere ulaşmışsa, yani yukarda anlattığımız gibi, alametleri, kâinatı iyi okuyabilmişse, o alamet ve işaretlere göre hedefine varmış, varlığı elde etmişse, gözüyle görmüşse, bunu yaşamışsa böyle bir âlim durumu ne olursa olsun, ekonomik durumu, kendini zenginlerle değişmiyor. Bunu soruşturabilirsiniz, hiçbir bilim adamı kendini zenginlerle değişmeye razı değil. Çünkü vicdan hissediyor gerçek varlığın ilimde olduğunu, ama eğer gerçek âlimse.

Şimdi bak, Erbakan teknolojide Süleyman Demirel’i, Özal’ı belki kat kat fazla geçebilirdi, çünkü adam teknolojide profesör olmuş, çok da zeki bir insan fakat siyaset ilmi yoktu. Ne yaptı, yanlış bir proje çizdi, yani teknolojide başarılı olması gereken bir adam kalktı siyasette projeler geliştirdi ve başarısız çıktı. Özal, profesör değildi, siyaseti de az biliyordu, yani onu da size söyleyeyim, çok bilgili de değildi ama teknisyen bazında biraz bir şeyler biliyordu, teknisyen bazında. Teknisyen bazındaki bilgisiyse Türkiye’yi değiştirdi adam. Yani Özal siyaset profesörü değil, adam teknik bir eleman Amerika’da işte ıvır zıvır okumuş yani siyasete de sonradan girdi fakat teknisyen bazında dahi bilmesi Türkiye’yi değiştirmeye yetti. Bak, milyonda bir dahi ucundan yakalayanlar işi beceriyor. Ee biz beceremiyorsak, Türkiye olarak bir şey kazanamıyorsak demek ki biz zır cahiliz, hiçbir bilgi yok demektir. Çünkü bilgi varlığının yüzde birini yakalayan adam çok büyük işleri beceriyor. Ee biz beceremiyorsak demek ki zır cahiliz. Ne yapalım! Yani siyasette de bilgi esastır. Siyaset yalancılık, dolancılık değil.. Yalan dolan, hani yalancının mumu yatsıya kadar yanar, bir müddet yürütürsün sonra yürümez.

Edebiyat ve âlimler konusunda da ben size bir nükte anlatayım, biraz sizi güldüreyim. Edebiyatçılar bunu çok iyi biliyorlar, yani varlığın özü ilimdir, gerçek yol gösterici ilimdir, en büyük zenginlik ilimdir. Onun için edebiyatçılar zenginliğe de çok talib olmalarına rağmen,

edebiyatçıların çoğu niye fakir biliyor musun bir yanılığlarından dolayı. Onlar, yani şimdi edebiyatçı bakıyor ki bir kese var böyle dünyada herkes o keseden altın, gümüş, gıda, yağ, peynir çıkartıyor. Ya diyor, biz de şu keseyi elde edelim, ama edebiyatçıların elde ettiği kese boş kesedir, çünkü işin lafızlarıyla uğraşıyorlar. Edebiyat demek.. Bugün televizyon da bu duruma gelmiş maalesef, otuz kırk tane kanal var, hepsi laf. Hatta Talk Show diyorlar, yani konuşma programları, böyle laklaka, gevezelik en çok rağbet edilen programlardır. Yani keseyi görmüş, hani aynı hayvan gibi, hayvan şimdi yeşili gördüğü zaman biliyor ki onu yemek lazım, yani bu edebiyatta, bugünkü bu televizyon kültürü de, sinema kültürü de şey olmuş, yani keseye talip olmuş. Kesenin içindeki altını, gümüşü, gerçek ilmi bilmiyor. Yani dünyanın en iyi edebiyatçısı da olsan, en iyi yazarı da olsan, eğer cahil isen, ilim sermayen yoksa, projen yoksa, işaretleri tam okuyamıyorsan, kainatı yorumlayamıyorsan, hedefini bulamıyorsan varlığa varamazsın ve fakir kalırsın. Onun için tarih boyunca edebiyatçılar çok zarif, nazik, hassas insanlar olmalarına rağmen çoğu fakir kalmalarının sebebi budur. Keseyi, kesenin içindikilerle karıştırmaktan dolayı.. Yani biz bir yurt yapınca sanıyoruz ki o yurdun içi dolar, herkes de profesör olur oradaki öğrenciler. Hiç de bir şey çıkmıyor işte. Çünkü biz de keseyi esas alıyoruz. O kese meselesinde iyi dikkat edin. Veya Mevlana'nın tabiriyle, hep sedefçidirler, diyor. Kimse incilerle uğraşmıyor.

Şimdi ben size desem, on katrilyon para vereceğim ama şu beyninizin yarısını veya iki gözünüzü bağışlamanız lazım. Kimse değiştirmiyor. Ve nedir, geçici bir hayat olmasına rağmen, kimse, vücudu emanet olduğu halde parayla değişmiyor. Çünkü burada öz varlık var, parada sanal bir varlık var. Hiçbir insan öz varlığı sanal varlıkla değişmiyor. Şimdi öz varlık, bu beden de sanal bir varlıktır. Esas varlık ruhtur, ölümsüz.

Şimdi 2 kere 2 dört eder formülü, hiç öldürülebilir mi? Varlık olsa olmasa; galaksiler olsa olmasa her yerde iki kere iki gene dört edecek, değişmiyor o.. İşte ruh da böyle bir ilimdir, kâundur, ölümsüzdür, ruhun aslı ilimdir onun için asıl zenginlik ebediyeti, ruhanî hayatı kazanmaktır. Ve bunun için yani işte, akıl nedir; ticarete kar-zarar, biz hani, en basit ölçeklerle filanes çok akıllıdır yani böyle kârını zararını çok iyi hesap edebilir. Türkçede akıllı demek en basit tabirle budur. Ve insan işte karını zararını burada iyi hesap etmesi lazım.. Ebedi bir hayatı kazanmak neyle oluyor, ilimle oluyor. Hatta Attar, dün akşam bir kitapta okudum, ilim diyor Allah'ın sermayesidir. Her şeyi ilminden var ediyor, diyor. Sermaye yani o kadar zenginlik var. Allah'tan daha zengin bir şey düşünebilir misiniz, sonsuz zenginliği var. Sermayesi nedir, ilim. Bizim de asıl sermayemiz ruhtur; aslında bizim de asıl sermayemiz ilimdir.

Soru: Hadislerde bahsedilen faydasız ilim var ya hocam..

Bahaeddin Sağlam: Faydasız ilim şu..

Soru: Boş..

Bahaeddin Sağlam: Yok. Biliyorsun, yaşamıyorsun. Hani başta işaret ettik ya hidayet yok. Yani görüyorsun yine yaşamadığın zaman bir şeye yaramaz.

Soru: Değişik yorumları da olması lazım..

Bahaeddin Sağlam: Yani hedefte bir varlık var, sonsuz bir varlık, sen bilmişsin, işaretleri de okumuşsun hatta gitmiş görmüşsün de, ayn-el yakîn de olmuş, ilm-el yakîn de olmuş ama gidip onu yaşamadıkça, o ateşten ısınmayınca işe yaramıyor. İşte faydasız ilim yaşanılmayan ilimdir.

Zaten insan bilgilerini yaşadığı zaman ruha mal olur. Yaşamak demek ruh demek.. Senin ruhun demek hayatın demek, özün demek, sen yaşadığın şeysin. Onun için Mevlana biraz sonra gene geleceğiz, ahiret konusunda, ahiret ve ilim, “Sen ne düşünüyorsan ne yapıyorsan osun” diyor. Yani işte Allah bana vermedi, şu oldu, bu oldu, bahane uydurma diyor Mevlana. Sen ne yapıyorsan, ne düşünüyorsan kalbinde ne varsa sen osun diyor. İstedığın gibi hayatını büyüt, genişlet, yaşa, yani bu hayalle de olur, duayla da olur, niyetle de olur. Sen neysin, hay-alın, ufkun, projen, hedefin neyse sen osun; et-kemik değilsin. Hiç kimse kendini et-kemik olarak kabul etmiyor. Ama kişilik, fikir, ruh, akıl onlar biziz işte. Bunlar da ilim demek. Onun için Allah’ın sermayesi ilimdir; insan Allah’ın halifesidir. Yani kâinat içinde en çok Allah’a benzeyen, Allah’ın sıfatlarına yakın yaşayan, yaşayabilen yaratık insandır. Bunun da sermayesi ilimdir. İlmi çektiğin zaman en rezil bir hayvan türü oluyoruz. Ne maymunlar gibi, ne inekler gibi, ne domuzlar gibi hiç biri kadar mutlu olamıyoruz. Çünkü sermayen bitmiş. Onların sermayesi ayrı.. Onları biraz biyolojik, genetik bir şeyleri var; yaşıyorlar, mutludurlar, rahattırlar, şükür ediyorlar, varlıkları devam ediyor. Ama bizimki.. Bizimkinin sermayesi ilimdir. İlim bittiği zaman işte bitiyorsun. Yokluğa yaklaşıyorsun.

Soru: Bir de şey var, Peygamberimizin hadisi var (peygamberimize hitap var?) “Dua ederken” diyor “Rabbim ilmimi arttır, diye dua et” deyimi var.

Bahaeddin Sağlam: Kur’anda da Hz. Peygamber’e iki kere dua bahsi var; bir tanesi ilmimi arttır; bir tanesi de “düzeni sağlayacak bir kudret bana ver” Düzen gene ilim.

Soru: Hocam, hani televole, magazin ilmi var ya, onların da faydasız ilim olduğu söyleniyor.

Bahaeddin Sağlam: İlim denmez ona, ona kese dedik. Orada kese var, inci yok. Bugün ilahiyatçılar da televolecidir, medreseçiler de televolecidir. Adam “darabe-zeydun” ile bütün ömrünü geçiriyor. Darabe-zeydu bir kelimedir, bir gramer kaidesidir, onu kullanıp gerçek bilgiye, sonsuz varlığa ulaşacağına 60 sene boyunca darabe-zeydun’da kalırsa, işte kesede kalıyor. Gazeteciler çoğu öyle, hiçbir şey bilmiyorlar. Sürekli spekülasyon, dedikodu, laf salatası keseyle uğraşıyorlar. Hani bazı hayvanların yağ tenekesini görüp yağı yalayacağına gidip tenekeyi yalıyorlar ya, öyle yani, ciddi söylüyorum. Hep tenekeciyiz, çok yaygın hastalık.

Gerçek varlık ilimdir, bilgidir. Bilgi nedir? İşaretleri tam yorumlayabilmek, kâinatı tam okuyabilmek, ebediyeti, çünkü varlık ebedidir, bir şey varsa ebedidir, ebediyeti kazanabilmektir işin özü.

Şimdi şeye geçiyoruz, Ahiret ve İlim. Tabi insan ölümlü yani hepimiz öleceğiz ve gerçekten insanın en büyük sorunu ölümdür. Ve Kur'an, gerçi Üstad hazretleri, Allah'ın esmalarını esas alarak çok kuvvetli bir mantık örgüsünü kurmuş Risale-i Nurda. Yani öldükten sonra insan nasıl dirilir, nasıl ebedileşir, çok sağlam, yeterli ve Kur'ana dayanan bir mantıktır o, biz o mantığı burada işleyemeyiz, onu başka bir programda anlatmıştık bir kısım.. İsteyenler Risale-i Nurda Onuncu Söz'de onu bir daha okuyabilir. Başka bir boyuttan Kur'anda bir espri var, yani ebediyet nasıl kazanılır?

Kur'an ebediyeti sürekli ilimle ilişkilendiriyor, her ayette. Dirilişle ilgili her ayette bu ilişkilendirme var. Yani bak diyor ilim sonsuzdur, kayıt sistemi sonsuzdur, ebediyet esastır, varlık ilimdir ve varlık sonsuzdur diyor. Yani toprak yönüyle faniyiz, şekil yönüyle faniyiz, yani Mevlana'nın tabiriyle "Diken olarak yokuz ama gül olarak ebediyiz" diyor. Düşünceler ebedi, planlar ebedi, projeler ebedi, niyetler ebedi, ameller ebedi ama bu teneke, yani bu dikenler, bu.. Ne diyorlar, ağacın kabuğu dökülüyor. O dökülür. İşte ağacın kabuğunu ağaç sanmak kadar ahmak bir durum oluşmaz, kadar ahmakane bir durum yoktur.

Soru: Hocam, ilim hükümrân mı oldu şimdi yani, ben öyle çıkartmaya çalışıyorum, aslında ilmi irfana dönüştürdükten sonra yani hal ve yaşantı tarzı, kalbe indirmek gerekiyor değil mi ilmi?

Bahaeddin Sağlam: Yani gayb ilmi o da bir ilimdir, siyaset de bir ilimdir, ekonomi de bir ilimdir, fizik de bir ilimdir. Kim biliyorsa o gerçek vardır.

Soru: Ama bilenlerin çoğu yaşamıyor, yani kalbine indiremiyor.

Bahaeddin Sağlam: Oraya geleceğim, oraya geleceğim.

Soru: İrfana dönüşmüyor.

Bahaeddin Sağlam: Şimdi geçen oğlum dedi ki, baba dedi, ya sen hep ilim ilim diyorsun, biz evde de bunları hep konuşuyoruz, bir sürü âlim var diyor, şarlatanlar. Oğlum dedim, âlim şarlatan olamaz, adam olamaz, saf şarlatan olur. Çünkü ilim şarlatanlığa engel bir şeydir; adam âlimse şarlatan olmaz, şarlatansa âlim olamaz. Sen bu paradoksu sil dedim kafandan. Biraz düşündü baba haklıymışsın dedi. Yani bugün şarlatanlık yapan, ilim kisvesiyle bizi yanıltan insanlar var. İşte şarlatanlar yaşamaz, çünkü şarlatanlık gerçek değil, yaşanılacak bir şey değil, kandırmadır, sahtedir, kabuktur, kesedir. Şarlatanlık ilim kisvesi altında, kisve kese aynı kökten gelir; bu da bir kese yani. Bak burada bir kese var, içinde bir et var, onun içinde bir bilgi var. Keseyi de..

Şimdi bu cinsellik konusunda, yani keseye takılıp kadının ruhaniyetine, eşinin ruhaniyetine, bilgisine, seviyesine bakmayan ne kadar zavallı insanımız var. Yani gerçek varlık ilimdir ve bu ilim bizi ebedileştirir. Namaz nedir? Namaz bir ilimdir. Ve seni ebedileştirir ahirette..

Çünkü sen bir anda bütün patırtı, gürültü, kırık-dökük işleri bırakıyorsun, bütün kâinatı bir düzen içinde, bir manevra içinde, bir ifade ve maneviyat içinde görüyorsun, yaşıyorsun ve Allah'a takdim ediyorsun. Bak bilgidir, onun için namazın bir değeri var.

Tevhid bilgidir. Tevhid nedir biliyor musun? Üç tane topun nasıl beraber döndürüleceğini bilmektir tevhid. Bilmediğin zaman her topun ayrı ayrı kaybolur gider, sen de yok olursun. Bak tevhid birleştirme demektir, kelime olarak, bilgidir, yani değişik şeylerin nasıl beraber yürütüleceğini sana anlatıyor tevhid. Dünya, ahiret, kadın, erkek, namaz, iş, para, sanat, ibadet, hepsinin beraber nasıl dengeleneceğini sana ne bildiriyor din bildiriyor, din nedir, ilimdir. Kur'anda dinin ismi ilimdir. Peygamber efendimiz dinimin aslı ilimdir derken bunu kastediyor.

Biz niye fıkıhta, sağlam doktorların raporu fakihin fetvasından daha önemlidir, çünkü fakih hayalle fetva verir öbürü dokunarak fetva verir. Der ki burada bir hastalık var, bunun gereği budur der, bak dokunuyor yani hakk-el yakîn olarak yaşıyor. Dokunuyorsun sen, hakk-el yakîn, yani bir şeyi dokunarak yaşamak. Ve size, ben o ayetleri tam hatırlamıyorum bugün ebedilikle ilgili, fakat Kur'anda formül odur. Kim çok biliyorsa, yani yaşıyorsa, sırf bilmek yani ilm-el yakîn değil ayn-el yakîn bir de hakk-el yakîn olarak yaşıyorsa, hem bilecek, hem görececek, hem yaşayacak. Gerçek ilim odur.

Ben kimyayı biliyorum.. Ama sen kimyayı kitapta biliyorsun, teorisini biliyorsun, hiç gittin bir elementi gördün mü, yani karbonun karakteri nasıldır, oksijenin karakteri nasıldır, yok görmedin; gördün gene yetmedi, gidip karbonu elleyeceksin, reaksiyonunu yapacaksın, öbür elementlerle çarpıştıracaksın, bir sürü böyle işin içinde kokusunu, tadını ala ala işte yaşamak odur. O zaman âlim olur. Yani ilmin aslı tecrübedir. Oraya geleceğiz, ilmin bir tecrübe boyutu var bir de yorum boyutu var. Sonra öyle bir bölüm var arkada, oraya döneceğiz.

İnşallah, bir ara, yani düşünüyorum, bu sırf ilmi esas alıp ebediyeti bize gösteren, ikna ettiren o ayetlerin tefsiriyle ilgili eğer vaktimiz olursa, bugün mümkün değil de bir program yaparız. O ayetlerin tefsiri olarak bir program yaparız. Yani Kur'an ilmi esas alıp, ilmi gösterip, gerçek varlığı, ebediyeti, sonsuzluğu, ruhu nasıl ispat ettiğini düşünüyorum, öyle bir projem var, eğer başarırım beraber paylaşırız onu inşaallah. Fakat ahiretin varlığı, delili ilimdir. En öz delil, diğerleri ikna edici şeyler, işte rızık var, kerem var, rahmet var, bunlar işi böyle süsler, takviye eder ama işin bel kemiği, varlığı, özü ilimdir. Sen biliyorsan, bilgini yaşıyorsan sen varsın. Evet, Mevlana öyle diyor; "Sen neysen, ne düşünüyorsan osun ve ebedisin" çünkü düşünce ölümsüzdür. Bak bir şey düşünüyorsun ve o ebedileşiyor, daha bitmiyor. Milyonlarca yerde kaydedilir o düşünce dalga olarak, kimya olarak, fizik olarak, kitap olarak, internet olarak, sohbet olarak. Bak bu şimdiki sohbetimiz de ilimdir, bak işte kaydediliyor, bir nevi büyüyor, varlığın bir çeşidini yaşıyor. Yani gerçek varlık ilimdir ve ilimde biz ahiretimizi kazanabiliriz, ebediyet hak edebiliriz. Ve ilim ile yani gerçek ilim olan din ile, çünkü dinin yelpazesi geniştir; görme alanı, yaşama alanı daha geniştir. Onu tam yaşadığımız zaman yani o din programını tam uyguladığımız zaman ki gerçek ilim dindir, Kur'an bunu böyle tarif ediyor, ebe-

diyete hak ederiz, kalbimizi ruhumuzu korumuş oluruz, ruhumuzdaki bilgisayar programını ölümsüzleştiririz.

Yoksa zinayla, içkiyle, kumarla, televolelerle bu programı virüsleştirirsek, işte o zaman gerçek idam odur, yokluk odur. Yani o İslam büyükleri, sen bu günahı işledin, işte azap çekeceksin ne demek Türkçesi; biliyor musun? Azap demek yokluk demek, elini kesmek demektir, kafanı yakmak demektir. Neden? Çünkü o günah sistemde bir ilmi yok eti. Allah bir ilim düzeni kurmuş, işte zina etmeyeceksin aile kuracaksın; içki içmeyeceksin aklını koruyacaksın; hırsızlık yapmayacaksın, parayı meşru olarak kazanacaksın. Biz o sonsuz ilim sistemini bozduğumuz zaman varlığı azaltıyoruz, varlığı azalttığımız zaman ceza olarak da Allah da ahirette o varlığı, yani o yaptığımız günah kadar bize ceza verir. Her şeyin bir karakteri vardır. Yokluğun karakteri de cehennemdir.

Namaz nedir? Varlığı büyütme. Oruç nedir? Varlığı büyütme. Çünkü oruçta sen kendini, aileni, komşunu sağlığını ebediyeti, dini, imanını, metafiziği düşünüyorsun, bak varlığın genişledi. Namazda nasıl genişliyor? İşte bütün kâinatı konuşturuyorsun, kendine mâl edip, Allah'a takdim ediyorsun. O düzeni, o birliği yaşıyorsun.. Bak varlık işte, bir iyilik yapıyorsun, bir sanat çiziyorsun bak bir varlık.. Bir kitap yazıyorsun, bir iş, para kazanıyorsun helalinden bak varlığa varlık katmaktır bu..

Bütün bunlar hayatımızı tekmil eder, bütünleştirir, tamamlar ve ahiretimiz o şekilde kazanılmış olur. Yani dünya bir yazılım, sen bilgisayarıcısın iyi bilirsin, burası bir yazılım sürecidir o yazılım tamamlandıktan sonra Allah bizi vefat ettiriyor, diyor ki: "Yazılım bitti artık bu yazılımın kaydedilmesi gereken başka âleme geçmelisin." Orada o yazılım ebedidir, bir şey yazıldıysa ölümsüzdür. Yazı ölümsüzdür, hani halk arasında derler ya söz uçar,yazı kalır; aslında söz de uçmaz da, halk arasında öyle söylenir. Söz de kaydediliyor.

Soru: Her ilim ebedileştirir mi Bahaeddin Ağabey? Yani burada ilimin sonucu...

Bahaeddin Sağlam: Yani, onu şöyle formüle edebiliriz: Eğer bir şey olumluysa, müsbetse, güzelse o vardır. Bir şey varsa sonsuzdur. O Ahmed Hilmi Efendi Amak-ı Hayal'de bunu çok güzel dile getirmiş. Kendisi büyük sıkıntılar, vesveseler, sorunlar yaşamış, ilk bildiği cümle budur: "Sen varsan ebedisin." Çok şok etti beni o cümle. Adamda ilk cümle; bu onu kurtarmış. Çünkü adam fiziği biliyor, tıbbı biliyor, Çin'i biliyor, Hind'i biliyor, İslamiyet'i biliyor, tarikatları biliyor, dinsizliği biliyor, çaresiz, işin içinden çıkamıyor. İlk cümle, bir veli ona anlatmış bunu "Sen varsan ebedisin" adam kavramış, varlık sonsuzdur çünkü. Mesele biz var olamıyoruz kızım, ben sabahtan beri onu anlatıyorum. Yani o ilim dediğimiz sonsuz varlığın yüzde birini, milyarda birini yakalasan işte sonsuz oluyoruz o zaman. Yani sorun sisteme entegre olamayışımızdır. Biz böyle aylak aylak dolaşıyoruz, sisteme entegre değiliz. İlim, din, düzen, namus ne içindir, o sisteme seni entegre ediyor, seni yazılım haline getiriyor, yani seni ilim yapıyor, ilim de sonsuzdur. Ve işte bir daha söyleyeyim iki kere iki dört eder ve bu ölümsüzdür, sonsuzdur. Ve her yerde geçerlidir. Eğer sen iki kere iki dört eder formülüysen işte sen ölümsüz olmuşsun, eğer sen Dilek olabilmişsen, kişilik olarak, ruh olarak, namus olarak,

düzen olarak, ibadet olarak yani o yazılımın gereği neyse o olabilmışsen, çünkü burada bir yazılım var, onun bazı gerekleri vardır, o gereklerini yaşadığımız zaman ebedileşiyoruz.

Soru: Varlık düzen gerektiriyor, düzen olduğu zaman da..

Bahaeddin Sağlam: Varlık oluyor ve varlık ebedidir.

Soru: Kanserli hücre düzeni inkâr ediyor, düzensizlik yapıyor ve varlığı yok ediyor.

Bahaeddin Sağlam: Yok ediyor.

Soru: Yani düzen olduğu sürece devam ediyor, sonsuz.

Soru 2: Yazılımı düzgün kullanmazsak yani uygun kullanmazsak hata olur.

Bahaeddin Sağlam: Anarşizm niye kötüdür, bak ahir zamanda, hadislerde ahir zamanla ilgili bir sürü hadis var, tehlikeleri hatırlatıyor, kıyamet alametlerinin içinde, onların içinde en müthişi nedir biliyor musun? Yecüc-Mecüc. Denizleri kurutuyorlar, gölleri kurutuyorlar, ekinleri kurutuyorlar, her şeyi bitiriyorlar. Yecüc-Mecüc Türkçesi şudur; Anarşizm, kargaşa, düzensizlik. İşte onun için yani bak 2 kere 2 yı bozmayalım, 2 kere 2 her yerde 4 etsin bizim dünyamızda. Dilek olarak kişiliğimizin gerektirdiği ne kadar formül; icap, kanun, latife, duygu varsa onları yaşa, var olursun ve ruh olursun ve ebedileşirsin. İşte formül budur, ahiret böyle kazanılır. Yoksa milyonlarca sene toprak altında kalmak değil, o dökülen bir şeydir o, beden önemli değil, beden her zaman çürüktür yani. Sen kişiliğini beden olarak hiçbir zaman kabul etme.. Öyle kadınlar var yani bacaklarını satıyorlar, kişiliklerini beden olarak algılıyorlar, maalesef onlar yani hayvanlardan daha aşağıdırlar. Hayvanlar çünkü kendini beden olarak algılamıyor, onun kendine göre bir duygusu var; mesela aslan cesareti temsil eder, tilki kurnazlığı.. Yani bir manaları vardır. Ama kendini beden olarak yansıtan, sunan bir insan tilki de olamıyor, aslan da olamıyor, maymun da olamıyor. Çünkü manasız oluyor, bedeninin bir manası yok. Beden kesedir yani, önemli olan kesenin içindeki altındır.

Yarım saatimiz var ve konular daha var.

Şimdi İlimin Geliştirilmesi ve Verimli Hale Gelmesine geliyoruz.. Bu da akademisyenler için çok önemli bir başlık, bu seni ilgilendirir Dilek Hanım. Sen hep ilim aşığıydın ama pek geliştirmiyorsun. Çünkü size tek taraflı ilim verildi İmam Hatip'te maalesef. Hâlbuki İmam Hatip'in kuruluş amacı tek taraflı ilim değil, bak Türkiye'de her şey tersine döndürülmüş. İmam Hatip'i kuran büyüklerimiz, hocalarımız şey için kurmuşlar yani iki taraflı olsun, çatışsın, o çatışmada büyüklük, gelişme, ilim ortaya çıksın. Din ile fen, bunlar iki tane ayrı kategoridir. Bunları çatıştırıp, toplumu yönetecek liderler çıksın, büyük âlimler çıksın diye kuruldu ama maalesef her zaman öyle olmadı.

İlmin aslı, teknik olarak verimli hale gelmesi için tez ve anti-tezdir. Yani hiçbir zaman bir iki tane iki dört olmuyor. 2 tane 2 daha olduğu zaman, çatıştığı zaman bir araya geldiği zaman dört oluyor. Yani elektron tek başına varlık sayılmıyor, bugün kimyada öyle ifade edilir. Proton da tek başına varlık sayılmıyor ama ikisi bir araya geldiği zaman ki tez ve anti-tezdirler. İşte o zaman madde ortaya çıkıyor, gerçek bir varlık ortaya çıkıyor.

İlim dediğimiz öz varlık da, ilmin zıddını düşünerek elde edebiliriz, yaşayarak elde edebiliriz. O zaman hakk-el yakîn olur ve Bediüzzaman, işte ara sıra ben kâfir olarak kendimi düşünüyorum, bakıyorum nasıl bir şeydir, diyor. Test ediyor yani. Hiçbir İmam Hatipli bunu test ediyor mu, yok. Yani ön kabullerle ilim olmaz, her şey zıddıyla vardır kâinatta. Allah dahi insanı niye yarattı, şekil verdi bu varlığına, kendi varlığının zıddını yarattı, iki zıd bir araya geldi sistem mükemmel oldu. İnsan yokken sistemde biraz eksiklik vardı.

Soru: O zaman zıtlıkla doğruyu bulmak.

Bahaeddin Sağlam: Zaten kadın ve erkek birer zıttır. Şimdi herkes birbirine âşıktır ama aslında birbirine zıttırlar. Onun için evde çok kavgalar oluyor.

Soru: Mesele yaşamdaki ikili zıtlarla doğruyu bulmak.

Bahaeddin Sağlam: İki zıt, yani tez antitez ve sentez... Tarihteki gelişmeler birer sentezdirler. Bunu işletmeyen İslam âlemi onun için ilimde geri kalmış, onun için bir proje üretemiyor.

Soru: Hocam, dağılmamak için ne yapmak gerek?

Bahaeddin Sağlam: Dağılmamak için, bak cümlem geliyordu, ağızımda bir kelime vardı.. Determinizm ve mucize diye bir kavram var, Kur’anda bir sure, Kur’anın çok yerinde bu anlatılır. Bir sure sırf buna ayrılmış, determinizm ve mucize.

Soru: Sebep ve sonuç..

Bahaeddin Sağlam: Determinizm, düzen demek aslında, sebep-sonuç ilişkisi demek, sebep-sonuç ilişkisi kurulan her alanda düzen oluyor, yani hangi sebebin, hangi sonucu ne zaman doğuracağını bilmiş oluyorsun, düzeni sağlıyorsun ve düzeni yakalıyorsun. Ve orada, gerçek varlık var. Bu işin ambalaj kısmında, yalnız, determinizm ambalaj kısmında. Bir de özü vardır, o determinizmin sonsuzlaştırılması, bir tane çekirdeği milyar, sonsuz çekirdek yapması da bu da mucize kısmı o da birbirini tamamlıyor.. Yani bizim kafamızda hem mucize inancı olacak, bir yandan mucizeleri yaşayacağız, aynı zamanda bir materyalist kadar determinist olacağız. Yer çeker, ateş yakar diyeceğiz. Evet, Allah dilerse ateş yakmaz, yer de çekmez, bazı insanlar da uçuyor yani bu bir gerçek yani Hindistan’da çok örnekleri var.

İslam âleminde de eskiden varmış. Ama ben her zaman inanacağım ki kardeşim yer çeker, işte ben bir şey bırakırsam yere düşecektir. İslam âlemi bu konuda zaaf göstermiş, yani deter-

minizmi esas almamış, bazen hep mucizeyi esas almış, şimdi de herkes determinist oldu, mucize inancı bitti. Gene kadın-erkek olmayınca çocuk olmuyor işte. Yani mucize inancıyla determinizm inancı beraber olsaydı biz dünyanın en gelişmiş milleti olabilirdik.

Biz sadece tasavvufu esas aldık, medreseyi esas aldık, fenni, bilimi, determinizmi, tecrübeyi, hakk-el yakîni ihmal ettik.

İlmin en son gayesi hakk-el yakîndir yani yaşayarak bilmek. İslam âleminde kim yaşayarak biliyor? Herkes teoriyle uğraşiyor. Ondokuz tane İlahiyat Fakültesi var, her birinde 19 adet kürsü var hepsinin ürünü teoridir ya. Hiçbir İlahiyat Fakültesinde bir tecrübe kürsüsü var mı, hiçbir pratik alanı var mı? Yok. Kimyada, Fizikte açtık, laboratuvarlar var, onların yok. Yani onların da laboratuvarı toplumdur ama toplumun içine çıkmıyorlar, toplumun derdini bilmiyorlar.

Hulasa ilim iki şıktır, yani bu sentezi her alanda yaşayacağız. Allah celal ve cemal olarak esmasını iki kategoriye bölmüş, yeter ki bu tez ve anti-tez çarpışsın, sentez ortaya çıksın. Bütün işler, bütün yaratma, bütün verim budur. Kim bunu işletmezse geri kalır, var olamaz. İlmin yani teknikle işletilmesi budur. Hani teknik boyutunu biz denge dedik, denge zaten odur. Yani sayısız tez ve anti-tez.. Bak şimdi tez ve anti-tez deyince kafanızda şu oluşuyor, bir tane tez bir tane anti-tez, böyle değil. Sayısız tezler, sayısız anti-tezler çarpışınca gene sayısız sentezler çıktıktan sonra işte varlık odur. Yani bir tane artı-eksi veya elektron-proton düşünmeyin, kâinat şöyle bir sistemdir: Sayısız tezler, sayısız anti-tezler çaprazlama, iç içe, girift bir şekilde çarpışır, ürün ortaya çıkar ve akıl, zekâ olarak işte biz ortaya çıkmışız. İnsan işte böyle bir sistemin meyvesidir. Sayısız tezleri, sayısız anti tezleri çarpıştırıp bir sistem kurmaktır. Şimdi bana diyorlar ki sen niye depresyona giriyorsun.? Ben her gece onları çarpıştırmaya çalışıyorum. Onun için hastayım, yoksa başka bir derdim yok. Bütün organlarım çalışıyor ama ben hastayım gerçekten. Benim işim gücüm budur; çünkü sayısız düşünceler geliyor kafama. İşte onun için bu kitaplar yazılıyor. Yoksa ben köylü bir çocuğum. Okumuş yazmış bir boyutum da fazla yok. İşte bu sayısız düşünceleri çarpıştırıp bir senteze varıyoruz. Allah ise düşünceleri değil, sayısız varlıkları, sayısız varlıklarla dengeleyerek, çarpıştırarak bir sistem kurmuş, işte bu ilimdir. Neyle kuruluyor bu sistem sonsuz ilimle.

Soru: Hocam, o zaman bu hiç bitmez, hep sonsuza kadar..

Bahaeddin Sağlam: Zaten bütün mesele bu sonsuzluğu yakalamaktır abla; ilim demek sonsuzluk demektir, ben başta ne dedim iki kere iki dört eder cümlesi bile sonsuzdur. Her yerde vardır ve her yerde doğrudur ve ölümsüzdür. Bir şey ilmi oldu mu sonsuzlaşıyor. Gerçek varlık odur. Tabi Allah'ın sonsuz ilmi de ancak öyle. Bizim için bu mucize ve determinizmi iyi dengelemek lazım. Yani bir açıdan ben gönlümde öyle bir sonsuzluğu yakalayacağım ki Allah dilediği zaman, dilediği şekilleri oluşturur, aynı zamanda ben inanacağım ki her proton çekim gücüne sahiptir, bir yerde madde varsa mutlaka çeker, diye inanacağım. Ha dua ederim ya madde beni çekme, ey ateş beni yakma diye dua ederim, belki mucize oldu. Ama mucize ara sıra olur. Önemli olan bizim bir dindar olarak düzene ayak uydurmamızdır, ilmi varlığı bizzat tecrübe etmektir. Yani hidayet budur. Hidayet deyince biraz misvak, biraz cübbe, biraz sakal,

biraz çarşaf.. Hidayet bu değil ki sadece. Hidayet bilgini bizzat yaşayacaksın. Neye inanıyorsan, onu yaşıyorsan işte hidayet odur. Yani şeytan da bildiğini yaşıyor ve onun için varlıktır, şeytan da ölümsüzdür. Niye? Çünkü adam bildiğini, kötü de olsa bildiğini yaşıyor. Yaşamadığın zaman yok oluyorsun.

Kısaca bu zihniyetin yani bu esprinin bir sonucu olarak tecrübî ilimler ve yorumsal ilimler diye iki bölüm oluşmuş ilim kategorilerinde. Yani biz burada da başarılı olmadığımız zaman gene iflas ederiz. Avrupa tecrübî ilimlerde zirveye ulaştı ama yorum yapamıyor. Yani atom nedir, fizik nedir, bu astronomik cisimler nedir, ne işe yarar, nerden geldiler, nereye gidiyorlar.. Hiç Avrupa’da bununla ilgili bir çalışma da oluşmuyor, yorum da yapılamıyor. Herkes eski feylesoflar, büyükler, dinler ne demiş diye araştırıyor; yeni bir tez, yeni bir yorumlama yok, onun için Avrupa yarım yamalak bir yaratıktır.

Bizde din olarak var ama biz dinimizin de yorumunu bilmiyoruz. Halen ben alnında “haza kafir, bu kafirdir” diye bir deccal bekliyorsam yorum zayıf.. Ben halen 60 m boyunda, 7 m omuzunda bir Âdem tarihte düşünüyorsam yorum yok demektir. Yani Avrupa’nın üstünlüğü sırf tecrübî ilimlerde üstün gelmesidir. Biz de eskiden şey varmış, bazı büyüklerimizde, yorum varmış. Tecrübe, ilk asırda tecrübî ilimler de var Müslümanlarda, deney var; kimya, fizik, matematik.. Deney yapıyorlar, boyuna deney yapıyorlar, o sonra ölmüş. Bir müddet yorum kalmış, o da ölmüş, biz tam mevta olmuşuz, Avrupa bir miktar dirilmiş, hiç olmazsa maddesini yakalamış, keseyi götürmüş hiç olmazsa, ama içine inci koyacak adam yok. İşte şimdi bile İsa gelse içine bir inci koysa dünya Mehdi çağına gelmiş olur. Espri budur ve bunu da Müslümanların yapması lazım. Kur’anın yapması lazım. Yani adam papaz ve molla gibi adamlar yapamıyor bunu.

Hulasa tecrübe ve yorum.. Tecrübî ilimlere fen ilimleri denilir kızım, yorum ilimlerinin hepsine felsefe denilir. Felsefe demek ilimcilik, ilim aşkı demek. Yani o kadar ilimleri, çok tecrübe etmişsin, biliyorsun ki artık suyunu çıkartabiliyorsun, yorum yapabiliyorsun. Yani sen kimyayı öyle bileceksin ki kimyanın elektronun rengini dahi yorumlayabileceksin. Ne renktir, nasıl bir karakterdir diye. İşte o zaman işin felsefesini yapabilirsin.

Soru: Hocam bir de ilmihal ilmi bilmeden kelama dokunmamak gerek deniliyor da?

Bahaeddin Sağlam: O ilmihal ilmi.. İlmihal yani günlük hayat demektir. İlmihal, kelime olarak ilmihal günlük hayat ilmi demek. Günlük hayatı bilmeyen okula gidemez, okula gidemeyince de gerek yok. Millet tuvalete gitmesini bilmiyorsa okula gönderemezsin çocuğunu, onun gibi. İlmihal tuvalete gitme ilmidir. Tuvalete gidebilmeyi becerme ilmidir.

Soru: Yok hocam.. Dinin hani gerekçeleri var ya?

Bahaeddin Sağlam: Evet, odur. Ben ilmihal deyince tuvaleti yapabilme ilmi diye anlıyorum.

Şimdi bu tez ve anti-tezler bir sakınca da, dedik ya denge ilmin ve varlığın özüdür, bir yerde denge yoksa orada ilim yok, varlık yok. Bugünkü dünyanın işte herkes sıkıntılı, herkes dertli, zengini de, fakiri de, profesörü de, cahili de.. Niye dertli? Denge yok, taşlar yerine oturmamış, huzur yok. Denge nispeten kurulduğu zaman.. Bak mesela küçük bir denge; şimdi birisi size 3 milyar maaş bağlasa, bir ev verse, bir araba verse, küçük çapta hayatınızda bir denge oluşmuş oluyor, bir rahvet olur, yatarsınız. Bak küçük bir denge, ama daha ebediyet var, ölüm var, kanser var, diğer insanlar var, diğer ülkeler var, diğer milletler var. Sorunları düşündükçe gene dengeler yıkılıyor. İşte esas denge, öyle bir denge bulmalıyız ki biz Müslümanlar olarak bütün dünya milletlerine saadeti getirmemiz lazım. Ve bunun da yapılması iki noktadan başlamış. Biz, Ahmed Hilmi Bey'in tabiriyle, kapkaranlık bir dönem yaşıyoruz, İslam âlemi kendini aydınlık sanıyor. Biri, benim gibi bir deli çıkınca, o işte, her taraf karanlık deyince, bu adam delirmiş galiba diyorlar, Bakırköy'e götürmemiz lazım, diyorlar. Vallahi her taraf karanlık.. Hiçbir şeye Müslümanlar yorum getiremiyor ya. Yani felsefe ilmi ölmüş. Felsefe deyince kötü bir ilim demek değil, ilmin özüdür. Yani sen tecrübî ilimleri o kadar çok biliyorsun ki, suyunu çıkartabiliyorsun, kaymağını çıkartabiliyorsun ama yok işte bizde. Batıda ise materyalizm, varsa yoksa her şey elektron, proton. Elektron ve protondan başka bir değer yok Batıda.. İşte egzistansiyalizm, varoluşçuluk diye bir kavram çıkarttılar. Onu da İbn Arabî gibi Müslüman büyüklerimizden aşırılmışlar. Yani asıl olan varlıktır, yaşamaktır.

İbn Arabî şunu dedi, asıl olan ilimdir, en büyük sıfat ilimdir, ebediyettir, ruhtur. Batı bunu dahi çarpıttı; asıl olan yaşamaktır, dedi. Ne yaşamak? İşte seks, içki, eroin, kumar, sömürgecilik, hile, siyaset, aldatma.. Batının varoluşçuluğu da budur. Yani kelimeyi almış adam İbn Arabî'den ve büyüklerimizden çalmışlar.. Asıl olan varlıktır, varoluşçuluktur, yani varlık dışında bir şey yok, dışarıda bir şey aramayın. Her şey Allah'ın bir görüntüsüdür, ikililik de yok. Melike Hanım, ikililik yok. Her şey bir şeydir. Her şey bir şeydir. Bunu Batı anlamış ve Batının her şey bir şey formülü seks, içki, eroin, kumar.. Çünkü ölüme çare getirememiş, materyalizm körlüğünü aşamamış. Hz. İsa'nın tabiriyle hani kör körü güderse ikisi de çukura düşer. Yani bugün Batı dünya liderliğine oynuyor, bütün milletleri peşine takıp bir yere götürmeye çalışıyor. Batı materyalizm körlüğü içinde, bizi nereye götürecektir, ikimiz de çukura düşüyoruz işte. Kör körü güderse ikisi de çukura düşüyor.

Soru: Şu zamanda Batıda bir ölüm çıkar diyebilir miyiz hocam?

Bahaeddin Sağlam: Valla ben pek haber almıyorum. Papazları biliyorum, Müslümanları da biliyorum. Biz halen kaç tane elemanımız var, kaç tane yurdumuz var, kaç tane kolejimiz var, kaç bin tane gazetemiz satıyor.. Bir gazete bir tane satar ama işe yarar. Öyle gazeteler var. Bunların ellerinde de gazeteleri var, 350 tane satıyorlar, 5-6 gazeteleri var, ama bir şeylere yarıyor, o eski stilde çıkartıyorlar; fikir gazetesi, tam yorum gazetesi falan.. Yani Batı'nın dengesizliğini, materyalizminin körlüğünü giderebilirsek gerçekten dünyaya bir Mehdi çağı gelir, bir İsa çağı gelir. Halen biz televizyonlarımızda, geçen gün üç buçuk saat, İsa hangi yıldızdadır, ne zaman gelecek, kaç kilodur, acaba orada beslenmiş mi, beslenmemiş mi, zayıf mı bununla uğraşılıyor Müslümanlar. İseviliği bilmiyor, manayı bilmiyor halen keşlele uğraşılıyor. İnci yok abla, piyasada inci, inci arayan, inci yakalayan kimse yok. Ve bunun da

en büyük sebebi Batı'daki materyalizm Müslümanları da kör etmiş. Çünkü biz onların bilgilerini esas alıyoruz. Bizde de materyalizmin başka bir versiyonu var. Yani mesela çok iğrenç bir tabir olarak, hatırlatmak için, öyle gençlerimiz çıktı ki “fahişe olsun güzel olsun eşim” diyor, bak bu materyalizmin başka bir ifadesidir; “param olsun hiçbir şeyim olmasın”, bak materyalizmin başka bir ifadesi; “seks yapayım” diyor “isterse aidsli olsun” bak, materyalizmin başka bir ifadesi...

Soru: Bütün bu yapılanlardan doyuma ulaşmadılar mı, bir arayış içerisinde mi müthiş bir derecede, öyle görüyorum çünkü..

Bahaeddin Sağlam: İşte uğraştık, biz uğraştık Türkiye’de bak niceliksel gidiyoruz ya körüz, materyalist boyutu esas alıyoruz. Dedik ki Türkiye’de şey, Japonya’da bin tane üniversite var, bizde niye 3 tane var, eskiden 3 taneydi ama kaliteliydi. Bir İstanbul vardı, bir Ortadoğu vardı bir de Teknik Üniversite vardı. 75 tane üniversitemiz oldu, 1 milyon akademisyenimiz var, bir icat yok, ilim yok ya, trilyonlarca para gidiyor, bir proje yok, bir ürün yok, ilim yok yani. Çünkü üniversitenin özü ilimdir. Biz halen ilkelerle, inanıyor musun, inanmıyor musun?. Bir bilim adamına yani ideoloji, olmaz ya. İlim adamı kâfir de olabilir, ben geçen Rumeysa Hanım’a anlattım. DNA şeridini keşfeden, bulan, genomun özünü yakalayan iki tane bilim adamı Nobel ödülünü aldılar. Aynı adam birisi Hıristiyan, aşırı dinci, birisi ateist... Yani ilimde şey olmaz, yorum olmaz, tecrübî ilimde yorum olmaz. Ha yorum olur, farklı yorumlar olsun, ben ona da taraftarım. Dinsiz de olsun, dindar da olsun, isteyen istediği gibi yorumlasın, fakat mesele o değil, yani, biz isteyen istediği gibi yorumlasın meselesinde değiliz. Hiçbir şey yorumlayan yok, işin sıkıntısı burada. Yani bugün felsefe fakülteleri hiçbir şey yorumlamıyor, felsefe demek işte nasıl ben lezzet alırım projeleriyle uğraşılıyor.. yani keşke olsa.. yani Marks dahi değerli bir adamdır abla, çünkü yanlış da olsa adam bir şeyi düşündü, buldu, karıştırdı, bozdu.. Neyse yaptı. Yani yorum yapabildi. Yani biz de hem tecrübî fen ilimleri ölü hem felsefî ilimler ölü. Yani biz mevtayız, dünya da mevta. Ve samimi söylüyorum eğer İncil’e, Kur’ana, dine yani o incilere, kesenin içini dolduracak altın, maneviyata dönüş olmazsa, Müslümanlar da bu hurafeleri bırakıp, yorumsuz ölü hali bırakıp, fen ilimlerini ölçü alıp din ilimleriyle dengelemezse insanlık ölümle can çekişiyor.

Soru: O zaman hocam şöyle diyebilir miyiz, her varlık bireysel bir ilimdir, diyebilir miyiz?

Bahaeddin Sağlam: Her şey bireysel ve topluca, iç içe.. Zaten her hücre saf ilimdir, hücreyi hücre yapan içindeki programdır. Program ne demek, ilim demek, ruh demektir, işte herkes bir ilimdir. Sistemin tümü de bir ilimdir. Şimdi Türk Milleti diyoruz bu da bir ilimdir, millet dediğin, yani. Nedir millet? Görünüyor mu, hayır; yakalanıyor mu, hayır; öldürülüyor mu, hayır. Bak ilimdir millet. Yani yetmiş milyon insanın bir ideal, bir inanç, bir kavga uğruna birleşebiliyorsa işte millet odur. Hani millet?

Soru: Bir ruhtur.

Bahaeddin Sağlam: Ruhtur millet. Din de bir ruhtur. Ben Müslümanım. Neyim Müslüman? Ben dün hanıma söyledim; ben dedim, ölürken böyle kazara bir çukura düşüp, iki tane belediye memuru gelip beni gömmesini istiyorum. Hiçbir kimse cenazemi gömmesin, kimse arkamdan Yasin okumasın. Her şey riya olmuş, her şey somut olmuş, her şey materyalizm olmuş, adam Yasin'i okurken, adam bana kaç lira verecek diye düşünüyor. Yasin'in tecvidini düşünüyor, Yasin'in içi kimse bilmiyor. Ben Yasin'i yorumladım, bir kitap çıkarttım, 3 bin tane bastım 3 senedir satmak değil, hediye dahi edemedim. Bitmedi, hediye ede ede bitmedi, demek o kadar muhatap bulamadım.

Soru: Hediye ettiklerim de okumadı.

Bahaeddin Sağlam: He, hediye ettiklerim de okumadılar. Ve orada, yani samimi söylüyorum, her cümlesinde sonsuzluğu yakalatacak kadar mucizelikler var, Yasin suresinde.

Soru: Hocam sizin bu ortamda dediğiniz şöyle bir şey, Aziz Nesin'in de kendi ölümünden sonra hiç kimsenin bilmemesi ve durgun olması beni çok etkilemişti yani, büyük bir saygı duymuştun ateist olsa bile, çünkü insanların çok riyakâr olduğunu ve çok saçma sapan, anlamsız bir dalalet içinde yaşayıp gittiğini, kimsenin inanç doğrultusunda, ister inançlılar olsun ister olmasın ama kimsenin benim arkamdan dediğiniz gibi bir şeyler yapıp da işte ona....

Bahaeddin Sağlam: Şimdi yani biz.. Evet, bu asır biraz çağdaş, düzenli, teknik, verimli, her nevi gıda var ama maalesef bu asır materyalizm, somutçuluk hastalığından dolayı öyle bir körlük yaygınlığı var ki, bak Rusya Devleti yetmiş senede yetmiş trilyon dolar şeye dinsizliğe harcamış, bu insanları nasıl ateist yaparım, bu kadar körlük olur mu? Yani bir devlet, bir millet yetmiş trilyon dolar harcıyor, yetmiş senede şey ateizm için.. Ben bu insanları, bu dünyayı nasıl materyalist yaparım. Yani bu kadar ahmaklığın bu kadarı olur. Eski insanlar belki bizim kadar fen ilimleri bilmezlerdi, belki bizim kadar teknik imkânları yoktu ama en azından bizim kadar yorumsuz değillerdi. Kâinatı yanlış da olsa yorumlama şeyleri vardı. İşte gök bir kubbe, yıldızlar bir ampul, bu dünya da halicemiz, güneş de lambamız, işte bu gıdalar da soframız; bir şükredelim diyorlardı. Şimdi o da gitti. Yani nur gitti; bak, ben onu başta da söyleyecektim, özür dilerim sizden, ilmin bir ismi de nurdur.

Nur ne demek? Aydınlık demek, yani aydınlık nedir? İşte bu bardak, bu kalemdir.. Görüp görmemektir aydınlık. Ya biz hiçbir şey göremez hale geldik, hiçbir şey yorumlayamıyoruz. Niye yatıyoruz, niye kalkıyoruz, niye evleniyoruz, niye öldürüyoruz, niye.. Eskiden öldürmenin de bir anlamı vardı. İşte gidiyorsun, cihad ediyorsun. Yanlış da olsa bir anlamı vardı. Şimdi niye öldürdüğünün de bir anlamı yok. Yani gerçekten bugün öldürmenin de bir anlamı, yani öldürmek de bir varlıktır, bir iştir yani bir eylemdir, onun da bir matematiksel değeri vardır. Ama yok, onun da yorumu yok şimdi, tam körlük.

Şimdi, bu mesele çok su götürür. Bir yarım saat daha konuşabiliriz. Kısaca burayı okuyayım. İlimde aşk, sadece okuyayım, yorumu başka zamana.. Bütün bunların ismi aşktır. Bir beş

dakika olsa.. Şimdi ilimde aşk diye bir başlığımız var, bitiyor zaten. Bütün bu anlattıklarımızın..

İLMİN GERÇEĞİ II

Bismillahirrahmanirrahim

Yaklaşık bir ay önce, kırk beş gün önce İlmin Gerçeği diye bir sohbet yaptık, yarım kaldı, konu hem genişti, hem önemliydi.. İnşallah bugün de onun gerisini, diğer yarısını yapmış oluruz. Fakat başta hatırlatalım konunun girişini, etimolojik olarak, terim olarak ilim neyi bize ifade ediyor, dünyevî boyutuyla, zenginlik olarak ilim bize neyi ifade ediyor, ahiret ve ilim olarak biz ilmi nasıl kullanabiliriz, nasıl elde edebiliriz, diye başlıklarımız vardı. Bir de ilmin geliştirilmesi, yöntem olarak, metod olarak nasıl sağlanabilir onu işlemiştik. En sonda ilimde aşk diye bir başlık vardı orada cd kesildi, konu yarım kaldı. İnşallah bugün oradan başlayacağız, baş kısmını merak edenler cd'si var. Kubilay Abi temin edebilir size, oradan alırsınız. İlimde aşk.. Fakat konunun devam etmesi için bu başlıktan hemen önce, şöyle bir dipnotumuz vardı; materyalizm ve ilim noktası. Ondan sonra, bu ilimde aşk meselesinden sonra konuyu yeniden özetleyeceğiz, dipnotlar halinde, altbaşlıklar halinde, felsefi açıdan, psikolojik açıdan, yargı açısından, sanat açısından, eğitim açısından ve inanç açısından yeniden ilmin gerçeğini deşmeğe çalışacağız, inşaallah faydalı oluruz. Sizin de duanızla güzel şeyler ortaya çıkmış olur.

Tabii geçmiş sohbeti dinleyenler şöyle bir soru sorabilir. Yani ilim bu kadar net, güzel, berrak bir gerçek iken niye insanların çoğu bu ilimden yoksun oluyor, bilmiyor, gözünü kapıyor veya inkâr ediyor veya mahrum kalıyor? Bunun en büyük sebebi materyalizmdir. Materyalizm yani sırf maddeyi görmek, sırf her şeyi maddeye indirmek demektir. Bütün değerleri, bütün varlığı, bütün özü, bütün oluşumları maddeye indirdiğiniz zaman sonsuz bir hakikati daracık bir noktaya sığdırmış oluruz ki, körlük olur bu, onun için rüya âleminde materyalist insanlar kör olarak gözükür. Yani mesela Deccal kör olarak gözükür, hadislerde bahsi geçer, deccal kördür. Niye? Çünkü sırf dünya hayatına bakıyor, sırf maddi dünya hayatına bakıyor ve dolayısıyla deccal iki gözü olduğu halde, bizden daha net gördüğü halde, hatta Üstad Bediüzzaman'ın ifadesiyle deccal değil görmek, manyetik güce dahi sahiptir gözleriyle, manyetik etkiye sahip, buna rağmen deccal kör olarak gözüküyor, çünkü sırf maddi noktadan her şeye bakıyor..

Eski fizikçiler, yani üç yüz yıldır yaklaşık dünyayı salladılar işte her şey maddedir, her şey maddedir, madde ötesi bir değer yoktur. Kendi açılarından belki bir derece haklıydılar. Sonra Kuantum Fiziği diye bir fizik çıktı, yirmi otuz senedir bu meseleyi deşmeye başladı, baktılar ki madde sabit bir değer değil, yani madde bir değerdir, biz maddeyi inkâr etmiyoruz. Yani mana gibi, sonsuzluk gibi, ilim gibi, güzellik gibi, yokluk gibi, sanat gibi madde de bu sonsuz değerlerden bir taneciktir. O da bir değerdir, biz onu inkâr etmiyoruz, fakat Kuantum Fiziği bu maddenin de değerini biraz sarstı. Yani temel değer olmadığını, sabit bir değer olmadığını.. Şimdi eskiden, mesela kimya bilenler, hepiniz kimya okumuşsunuz, bilirsiniz. İşte proton, nötron, elektron sabit bir değer olarak kabul edildi. Fakat Kuantum Fiziği baktı ki nötron

dediğimiz hadise, proton dediğimiz hadise, elektron dediğimiz hadise sabit bir renkte durmuyor. Bazen çubuk olarak gözüküyor, bazen parçacık olarak gözüküyor.. O zaman demek ki burada bir sabit değer yokmuş. Her şeyi buna indiremeyiz. Işın gerçeği de şudur: Cenab-ı Hakk sonsuzdur. Zaten yokluk kavramı Kur’anda yok yani, yokluk kavramı yok. Allah’ın varlığı her şeyi kuşatmıştır. Varlık bir tanedir o da Allah’ın varlığı, diğerleri bizim gibi nesnelere ve varlıklar, o sonsuz varlığın nokta görüntüleridir. İşte Allah bazen parçacık olarak, bazen nötron olarak, bazen dalgacık olarak, bazen çubuk olarak, bazen daire olarak kendini gösteriyor ve orda kendi iradesini gösteriyor; bak ben herhangi bir kurala bağlı olmak zorunda değilim. İstedğim şekilde görünebilirim diyor, bazen insan olarak, bazen hayvan olarak, bazen çiçek olarak, bazen yıldız olarak, bazen uzay olarak, istediği şekle istediği manayı ifade etmek üzere giriyor görüntüleniyor, biz de insan olarak o görüntülere isim takıyoruz; yıldız diyoruz, çiçek diyoruz, şifa diyoruz, rızık diyoruz, rahmet diyoruz, şefkat diyoruz.. Bak her birisi belli bir noktanın ifadesidir, dile getirilişidir. Allah’ın gerçek ismi yoktur, Allah bile nokta bir tecellinin ismidir.. Yani işte ona tapıyoruz ve bir noktadan dolayı ona tapıyoruz, o nokta itibarıyla biz ona Allah diyoruz, mabud olarak.

Şimdi bu dar noktalardan çıkmanın en büyük yolu ilimdir gene çünkü ilim sonsuzdur. Mesela geçen hafta da ben anlattım gene sohbetin başka bir münasebeti vasıtasıyla.. Bir şeyin ilmi boyutu sonsuzdur. İki kere iki ilim olarak, kavram olarak, mefhum olarak sonsuzdur. Bütün varlık içinde, bütün kâinat içinde, uzayın her santimetrekaresinde, iki kere iki vardır. Ve herhangi dört tane şey bir araya geldiği zaman o ilmî kuralın ispatı olmuş olur, göstergesi olmuş olur. Fakat maddi boyutuyla işte dört kalem bir araya geldiği zaman, dört çubuk bir araya geldiği zaman onun somut bir şekli olur. Onun orda, somutla soyutun farkı odur. Soyut, bir meselenin ilmi boyutu, soyut boyutu sonsuzdur; insanda gerçek varlığı, gerçek kişiliği, ruhu soyuttur, ilimdir. Bu beden onun ambalajıdır, ambalaj değişir ama öz değişmez, ölümsüzdür ilim.

Mesela iki kere iki dört eder kuralı imha edilemez, hepimiz iki kere iki formülü gibi bir formülüz ve ilim olarak varız ve bu itibarla biz sonsuzuz, ölümsüzüz.. Ama bugün et giydirilmiş, yarın enerji giydirilir, cennette başka bir şey giydirilir, mutlaka o formüle bir şeyler giydiriliyor. Çünkü varlık esastır. Ambalajlama da esastır, bir gerçektir. İnsanın en büyük meselesi ebediyeti kazanmak, sonsuzluğu kazanmak, dar noktalarda boğulmaktan kurtulmak ise eğer insanın derdi, problemi, sorunu, bunun en birinci yolu ilimdir. İlmi de elde etmek için yani daracık noktalardan, ilmin de daracık noktaları olur. İşte materyalistler de âlimdir, çünkü ehl-i fendir, fizikçidir, kimyacıdır ama dar noktalarda boğuluyorlar. Bunun bir çaresi de ilimde aşktır yani sonsuzluk, sonsuzluğa bağlanmaktır aşk. Bu asrın en büyük karakteri bölücülüktür. Yani böyle bir şey var; teknoloji var, emekler var, sanatlar var, fakat sistemde bir kopukluk var. Bütünlük ve tevhid ruhu yok. Her insan böyle kendini yalnız, perişan, sahipsiz, hiç kimseye güvenemiyor, arkadaşına bile güvenemiyor, eşine bile güvenemiyor, ana-babamıza bile güvenemez olduk. Sisteme güvenemiyorsun, varlığa güvenemiyorsun, böyle kâinatta Üstad Bediüzzaman’ın tabiriyle “yetimane bir halet” içindeyiz. Yani yetim nasıl yalnızlık, öksüzlük çekiyor, bu asırdaki insan biraz yetimdir. Bunun da işte sebebi aşk yokluğudur, çünkü aşk şudur: Aşkın kelime tabiri, şiddetli bağlantı demektir aşk. Şimdiki insan bağlantısız bir yaratık

yani çölde ekmek yok, su yok, hava yok, böyle yalnız kalmış, hali perişan dua etmezse ölecek.. Öyle bir haldeyiz. İşte bunun yolu, sonsuz ve soyut değerlerdir ve buraya tırmanmanın ilk kıvılcımı da aşktır, şiddetli sevgi, yani biz daha önceki cd’de anlattık ilmin gerçek varlığı nedir, faydaları nedir, özü nedir, çeşitleri nelerdir, dünya ve ahirette ne işe yarıyor. Ve o ilme ulaşmanın birinci şeyi aşktır. Zaten burada böyle bir not yazmıştım: Bütün bu anlattıklarımızın ismi aşktır. İlme âşık olursan saf bilgi olursun, her şey olmuş olursun. Bak! Saf bilgi her şeyin özüdür. İlmi de elde ettiğin zaman sen her şey olmuş oluyorsun... Hem melek oluyorsun, hem bitki oluyorsun, hem yıldız oluyorsun, hatta yani işte insan-ı kâmil ki bazı mutasavvıflara göre Allah’la bir nevi eş değer demeyim de yani onun görevlerini görmüş olursun. İlimle oluyor bunlar. Yani hiç kimse böyle dağda insan-ı kâmil olmamış. Bütün o mutasavvıflar çile çeke çeke, nefsin materyalist ve maddeci ve kör gözünü aç aça, sonsuzlukla, aşkla, irfanla, tevhidle aç aça varlık olmuşlar, ilim olmuşlar; ölümsüzleşir insan bu durumda, ölümü yenmiş olur. Hepimizin en büyük derdi ölümü yenmektir. Yani niye, mesela bir gözümüz için belki 10 katrilyon para harcarız. Bize deseler ki işte 60 sene ömrünü uzatacağız, dünyalar bizim olsa onu veririz, bak ölümsüzlük çok önemli bir mesele. Bu ilimle elde edilir. O zaman insan kabuk olmaktan kurtulur, et olmaktan kurtulur, leş olmaktan kurtulur. Gerçek bir varlık olur, inci olur, sedef olmaz artık, ama maalesef hepimiz sedefe aşığız. Kimsenin derdinde, literatüründe inci yok, hatta sözlüklerde bile yok yani hep sedef ehliyiz, ambalaj yani, kaportacıyız, motorun gücüne bakmıyoruz. Kaportası güzel olsun yeter diyoruz.

Mevlana, ben Mevlana’yı fazla okumadım ama herkes okumalı diye tavsiye ediyorum. Mevlana gerçekten büyük bir insan, çağlar üstü bir insan. Onun bir şiiri bir kitapta karşıma çıktı, onu kendime not etmişim. Bu aşkı şöyle dile getirmiş:

Bütün krallar kölelerinin kölesidirler,
İnsan kendisi için ölene ölür.

Yani sorun budur, hiç kimse başkası için bu asırda ölmüyor. Eski çağları biz böyle mutsuz, imkânsız, sıkıntılı, gelişmemiş olarak biliyoruz, fakat eski insanlar bizden daha mutluydular, köleydiler ama krallarını çok seviyorlardı. Krallar da köleleri için köle oluyorlardı, yani mesela herkes sanır ki şeyh işte müridleri eziyor değil. Şeyhin yükü müridlerinin yükünden çok daha fazlaymış, şimdiki şeyhler bizim bahsimizin dışında. Yani gerçek şeyh odur. Binlerce insanın derdini çeken, sorunlarını taşıyan, onlar için ölen bir insandır. Eski karı kocalar bir birisi için ölenlerdi. Baba evlat için ölürdü, evlat baba için ölürdü. Şimdi hiç kimse başkası için ölmüyor. Ve aşk yok, onun için ilim de yok dolayısıyla sonsuzluktan kopuk bir nesil olmuşuz.

Bir gün Mevlana müritleriyle beraber, bir putperestin yanından geçiyorlar. Adam putuna sarılmış, öpüyor, okşuyor, seviyor, ağlıyor falan, “ah” demiş “keşke senin gibi olsaydım,” demiş Mevlana. Müridler kızmış, “Hocam nasıl olur, bu adam taşa tapıyor?”, “bak” demiş, “bu bir şeyi ciddi ciddi seviyor” demiş, “ama biz hiçbir şeyi sevmiyoruz” demiş. Yani bu sevgi var ya, aşk, işte bağlantıyı kurar, bağlantı demek sonsuzluğa açılan bir kapı demektir. Biz bağlantısızız, yani her ne kadar desek ki, işte bugün partiler var, milyonlarca üyeleri oluyor.

Herkes bencildir, herkes menfaatçidir, herkes sadece kendini düşünüyor. Kimse kimse için ölmüyor. Türkiye’de 10 kişi Türkiye için ölen insan bulabildiğimiz takdirde Türkiye’nin rengi değişir. Kimse davası için ölmüyor, kimse bir kavram için ölmüyor, varsa yoksa ben.. Yani yeni yeni türedi tanrılar ortaya çıkmış. Tanrı demek, işte deccal odur. Deccal diyor ki işte Allah yok diyor, ben tanrıyım diyor, benim Allah diyor. Ve ismimiz ister Hristiyan olsun, ister Müslüman olsun, ne olursa olsun, bu asırda insanlar bencildir, küçük Firavuncuklardır, Nemrutçuklardır. Herkes kendi dünyasını ki böyle özel bir tanrılık alanı gibi görüyor ve orda öten horoz benim diyor. Kaynaşma, bütünleşme, çevre için, sonsuzluk için, insanlar için, varlık için aşk beslemek, sevgi beslemek, onlar için ölmek yok. Dolayısıyla bu asırdaki krallar da kötü krallar, köleler de kötü köleler, eski insanlar öyle değildi. Herkes herkes için ölebiliyordu. Yani tabi istisnaları var da genel renk buydu. Onun için ahir zaman asrı sayılıyor ki Risale-i Nur’a göre çok mutasavvıflara göre bu asır, yani üzüntü asrı düşün ki bir insan çok mutlu bir ortamda yaşıyor; anası var, babası var, nimetler var, her türlü kaynaşma var, sevgi var.. Ne kadar mutlu! O insanı, böyle o ortamdan al, çölde yalnız bırak ne kadar üzülsün. Aslında biz o çöldeki insan gibi yalnızız. Ve bunun çaresi ilimdir ve aşktır, sonsuzluğa açılmaktır, tevhiddir, başkası için ölmektir. Bunun da pratik yolu budur. Öyle bana gösterirseniz 10 kişi çıksa ben işte insanlar için, Müslümanlar için, hiç olmazsa Türkiye’dekiler için ölürüm diye kendini ortaya atsa inan ki çok şey değişir Türkiye’de. Ama yok böyle insan, başta ben öyle değilim.

Bu girizgahdan sonra şimdi alt başlıklara bir daha dönelim. Felsefi açıdan.. Yani konumuzu dipnotlar tarzında biraz özetleyeceğiz ki, o anlaşılmamış, kapalı kalmış noktalar biraz daha iyi anlaşılsın. Hem bugünkü sohbetimiz de biraz daha renklenmiş olsun.

Kainatta iki çeşit ilim var: Bir düzenli ilim, yani sünnetullah diye geçer, Allah’ın çıkışı; determinizm diyorlar eskiler, yani sebep-sonuç kuralları belli olan alan demek determinizm. Sebep-sonuç alanları belli ne kadar sebep, ne kadar sonuç hepsi ölçülmüş alan.. Bir de bunun dışında mucizevî alanlar var. İnsanlarımız çoğu zaman bu iki alanı karıştırdığı için çatışmayı yaşıyor veya yanlış anlaşılıyor veya yanlış anlatılıyor.

Determinizm bir açıdan bütün kâinatı kuşatmış yani nerede yerçekimi, madde, yerçekimi var belli, nerde hangi reaksiyon ne doğuracak belli, hangi çekirdek ne meyve verecek belli, bir açıdan böyle. Yani maddi boyutuyla, şekil boyutuyla kainatın dünyada ahiret kadar, ruhtan bedene kadar her şey determinizm içinde yürür diyebiliriz. Bu bir boyutuyla öyle..

Başka bir boyut olarak bakıyoruz ki, bu determinizm yer yer deliniyor, mucizeler devreye giriyor. Yani sayısız ihtimaller içinde tek bir ihtimal var, o ihtimal gidiyor tutuyor, ona da işte biz mucize diyoruz. Bir bakıyorsun yer çekmedi adam uçmuş. Bir bakıyorsun kanser olmuş, %100 ölmesi gerekirken şifa bulmuş. Bir bakıyorsun bir bebek doğuyor, normal olarak işte doğmaması lazım, doğuyor. Yani, çünkü her kuralın bir istisnası vardır, diye bir kaide vardır. her kuralın bir istisnası vardır, işte determinizm kurallarının istisnası mucizedir. Oran şekil itibarıyla %1 gibi %2 gibidir belki binde bir binde iki gibidir, ben tam net veremem oranını. Fakat başka bir çerçeveden kainata baktığımız zaman her şey mucizedir, yani o determinist

kurallar dediğimiz şeyler işte yerçekimi, kimyevî reaksiyonlar, çekirdeklerin meyve vermesi, filizlenmesi, insanların doğması, büyümesi, yetişmesi ilim öğrenmesi, her şey serapa, baştan başa mucize oluyor.

Bu iki kavramı iki farklı açıdan değerlendirebiliriz. Birbirine zıt değil, yani mucize, İmam Gazali öyle demiş her mucizenin bir kanunu var, her kanunun da mucizevî bir boyutu var. Hatta ben kendim için şöyle formüle ediyorum; etkinlik olarak, soyut olarak, manevi güç olarak, kainatta %99 mucize gücü etkin; fakat şekil olarak, ambalaj olarak determinizm yani, düzenlilik için determinizm lazım. Öyle yorumlayacağız.

Ve dua diye bir kavram burada devreye giriyor. Dua şudur: Sen bütün kuralları determinizm çerçevesi içinde uyguluyorsun bu da dua. Çünkü o kanunların yürütülmesi başlı başına mucize. Kanunlar bitti, çare bitti işte o zaman mucize devreye girer. Hani arabalar yolda gider yol bitince neye başlıyor, uçmaya başlıyor, onun gibi. Yani sen çalışırsın, bütün yolu yordamı elde edersin, bütün çarelere başvurursun, yol tıkanı işte orada mucize devreye girer. Yokluk diye bir şey yok, boşluk diye bir şey yok.

Yani şöyle özetleyebiliriz bu meseleyi, her şey bir boyutuyla mucizedir, her şey bir boyutuyla determinizm kuralları içinde yürür. Çünkü ikisi de lazım. Allah istiyor ki biz her şeyi her an ondan bilelim, aynı zamanda düzenin sağlanması için her şey bir kanuna, bir kurala bağlıdır, ikisi birbirine aykırı değil. Zaten Allah'ın sonsuz gücü bunu gerektiriyor. Yani öyle bir sonsuz gücü var ki hayata bakıyoruz, bir açıdan bütün hayvanlar birbirinin düşmanı kim kimi yiyebildiği gidiyor, bir açıdan bakıyorsun her hayvan ekolojik düzeni devam ettirmek için milim metre mesafesini aşmıyor, düzene ayak uyduruyor, belli bir disiplin ve kural çerçevesi altında işini yapıyor. Bak düzensizlik içinde düzen, işte bu da sonsuzluktur o da ancak Allah'a mahsustur. Yani deccal ise ne yapıyor, tek bir gerçeği gösteriyor, bak diyor, hayat bir mucizedir diyor, kim kimi yiyebildiği gitti, sen başkasını yemezsen aç kalırsın diyor, hep tek noktayı gösteriyor. Yani atomun elektron ve proton olması bir realite o düzeni sağlamak için, ama arkada işte Kuantum Fiziğine bakarsan parçacıklar var, dalgacıklar var, değişik imzalar var, nerede bir mucize var, ikisi bir bütündür, Allah'ın celal ve cemalini tamamlıyor, sonsuzluğun iki ayağıdır. Yani bizim ellerimiz gibi sağ ve sol olarak var, biri mucize biri kanun.. İlk etapta birbirine zıtmış gibi, biri sağ, biri sol, biri hayırlı, biri hayırsız diye ifade ediliyor. Fakat birleştiği zaman ikisi birleşiyor ve beyin bunu birleştirebiliyor.

Teknolojide, şimdi beklenen bir şey var; öyle arabalar düşünüyorlar ki trafik sıkıştığı zaman uçuşa geçsin, trafik olmadığı zaman normal karayoluyla gitsin. Bu nedir? Aslında mümkündür ve yapacaklar ilerde öyle bir şey şehir hayatını rahatlatmak için. İlim böyle bir şeydir, ilim kolaylıktır. Yüksek bir mühendislik isteyen bir projedir tabii. Bilgi insanda olduğu zaman hiçbir yerde tıkanmaz. Yerine göre mucizeye sığınırın, yerine göre duaya sığınırın, yerine göre esbaba başvurursun, yerine göre düşman olursun, birisiyle kavga edersin, yerine göre dost olursun.. Düşman olmak da güzel, dost olmak da güzel, kızmak da güzel, sevmek de güzel hepsinin yeri yordamı belli olur ve sen her şeyden lezzet almaya başlarsın. Çirkin diye bir kavram kalmaz, sağ sol birleşir, ikisinin de değerini kıymetini bilmiş olursun, istifade ed-

ersin. Ve Kur’anda şöyle bir ikilem veya iki zıddı birleştiren çok ayet var: Yaratan bilir, bilen yaratır, diyor. Bak çok önemli, yani bazen yaratmayı ilme delil yapıyor Kur’an, bazen ilmi yaratmaya delil yapıyor. Bir şeyi yaratabiliyorsan işte sen bilgisin. Yani bilgi sadece teori veya hikâye, hayal değil, edebiyat değil bilgi, işin gerçeği yazılımdır. Her yazılım zaten, varlık demektir, gerçek bilgi teori değil, yanlış anlamayın. Ben işte bir sürü edebiyat okudum, bir sürü kitap okudum, çok âlimim diyemeyiz. Eğer o bilgiler senin kafanda yazılıma, programa, yaratılışa dökülmüşse, bir üretim, bir aktivite bir sonuç vermişse o ilimdir. Hidayet olmuş, elde edilmiş bir ilim olmuş, öbürü yani bir sürü kusmuktur, tabir yerindeyse. Almışsın gıdayı ama sindirememişsin, yazılıma dökememişsin, ona ilim demiyoruz.. Yaratan bilir, bilen yaratır. Bir insan bir şey biliyorsa o yaratabilir ve kolaylıkla yaratabilir. Yani mesela Allah nasıl işte bu kadar kâinatı bir anda yapabilir; bilgiyle yapıyor. Her şeyin bilgisini bildiği için kolaylıkla yapabiliyor. Diyelim ki şu makinayı bana kalsa ben galiba 7000 senede ancak üretebilirim, insanlığın bütün evrim süreci geçse, ben de o kadar evrimleşirsem bir tane kamera üretirim. Ama bilen bir insan bir mühendis bunu 2 günde üretir. Bak ne kadar.. Biri 7000 senede ancak üretebiliyor, birisi 2 günde veya 1 günde veya 1 saatte üretebiliyor.

Birisi bir kitap yazıyor, eski mutasavvıflara şaşırıyorlar, adam 1000 sahifelik bir kitabı işte 1 haftada yazmış, yazar.. Biliyorsa yazar. Peki, ben niye 4 senede bir kitap yazıyorum, çünkü ben az biliyorum.

Radyolarda bugün programlar yapılıyor işte dört saat, beş saat bir sürü sohbetler oluyor. Niye sohbet çok uzuyor? Çünkü bilgi azdır. Bilgi yoğunlaşırsa, o, sohbet süresi kılalacak daha verimli olacak. İnsanlar da daha fazla vakit olacaklar. Bilgi çok önemlidir. Bunu bir yere yazabilirsiniz, ayet mealidir: Yaratan bilir, bilen yaratır. Yaratma, öyle yoktan şeklini almaz. Yaratma yoktan değil zaten, mevcut bir varlığa şekil vermek. Şekil vermek için, her şekil bir yazılımdır, her yazılım işte bir nesnedir, bir mahlûktur. Bir faydalı şey yani yaratılmışı faydalı, yani Türkçedeki yarar kelimesinin biraz değişmiş şeklidir bu. Yaratıyorsun yani, yar yapıyorsun, yararlı hale getiriyorsun; varlık var, sen onu yararlı hale getiriyorsun. Yaratmak o manada.

Peki, şimdi bir psikolojik açıdan ilimle ilgili bir dipnotumuz var. Bazı boş bilgiler olur insanı rahatsız eder kurtulmak ister kurtulamaz, arkadaşından kaçır kaçamaz, bunları nasıl yapacağız? Bilgi de silme diye bir yöntem var. Mesela bilgisayarınız dolmuş, başka yeni bilgileri sokamıyorsanız, bazı önemsiz bilgileri sileceksiniz. İnsan tabi sınırlı bir mahlûktur, Tanrı değildir. Her şeyi bilemez, sonsuzu bilemez, ister istemez bazı bilgileri silmesi lazım. Delete diyorlar? Delete yapması lazım. Bunun için de bir Hadis-i Şerif var; insanı ilgilendirmeyen şeyden kaçması, terk etmesi İslamiyet’inin güzelliğindedir, hadis mealî. Seni ilgilendirmeyen meselelerden kaçman, uzaklaşman veya zihninden silmen, o İslamiyet’inin güzelliğini gösterir, İslamiyet odur. İslamiyet dengedir, barıştır, ama her şey, dengeleyemiyorsun, o zaman bazı şeyler demek ki seni ilgilendirmiyor onları sileceksin, hatta mesela nefret diye çok kötü bir duygu var; mesela bir insandan nefret edersiniz veya bir akrabanızdan nefret edersiniz veya müdürünüzden nefret ediyorsunuz. Ne yapacaksınız? Onunla ilgili kafanızı yoran kısımları silersiniz. Ve Kur’an Allah için de bu kelimeyi kullanıyor; siz Allah’ı unut-

tunuz Allah da sizi unuttu. Yani sildi yani aslında Allah unutmaz, siliyor. Yani o Allah'ın sonsuz bilgisayarında, sisteminde size yer kalmıyor, sizi siliyor, gerçek yokluğa düşmüş oluyorsunuz. Çok önemli bir mesele bu.. Ve ben çoğu zaman kendimi öyle kurtarıyorum, rahatlıyorum. Bir insanda mesela hoşuna gitmeyen davranışları değiştirmeye çalışırsan değiştiremezsin, o zaman bunu gündemimden çıkartayım diyorsun.

Üstad Bediüzzaman çok ilginç bir mektubu var, 13. Şua'da, hapse düşmüş, yani hapis dediğimiz şey, -15 derece Afyon Hapsinde, aç, sobasız, buz gibi bir koğuşa koymuşlar. "Aman ben niye buraya düştüm" gündeminde yok, başka çaresi yok çünkü, siliyor onu gündeminden. İşte burası soğuktur, ben hasta olacağım, öleceğim falan yok gündeminde.. Kardeşler diyor biz burada hangi kitabı yazmalıyız, çoğaltmalıyız. Bak, onu rahatsız eden konular silinmiş kafasından.. Ben olsaydım feryad ederdim, dışarı dilekçeler gönderirdim.. yok başka çaresi.. Bir şeyin çaresi olmadığı zaman silersiniz onu. Ve siliniyor, gerçekten siliniyor. Kalbinizden bir şeyi çıkartırsanız, hani bazı şairler, genç şairlerimiz sevgililerine işte seni kalbime gömdüm, seni kalbimden çıkardım diye bir tabir var ya.. Çok ilginçtir yani, gerçekten insanın kapasitesi dardır, her şeyi içine almamalı. Bazı bilgileri kaliteli olmak şartıyla almalı, bazı bilgileri kalitesizse, önemsizse derecesine göre silmeli.

Mesela ben ve Ozan kardeş her türlü kitap okuyoruz. Her türlü derdi dinliyoruz, ondan sonra yıkılıyoruz, o da benim gibi. Başa çıkamıyoruz. O yanlış bir tutum, bazı bilgileri mutlaka silmemiz lazım, kalitelilerini bırakmak şartıyla.

Mesela İncil'de de geçiyor. 10 tane kız var, kız orada verimli yaratık demek, beşi kazanıyor, beşi kaybediyor; o kaybeden kızlar kapıyı çalıyor. İşte güya Allah orada karşılıklarına çıkıyor, "Ben sizi tanımıyorum" diyor. Ya Allah nasıl birilerini tanımaz, diyor tanımıyor. Yani Allah'ın sistemi onları tanımıyor. Sistem bazen Allah manasında kullanılır. Mesela Allah size gazap eder der, Kur'anda da bu ifadeler çok geçer, yani yağmur, sel, kış, kar, tufan onlar size gazap eder demektir. Yoksa Allah gayb âleminden gelip size ekstra bir tokat vurmaz. Allah hiçbir şeyi kendisi yapmıyor, her şeyi başka bir işte kullanıyor.

Vücudumuz da öyledir; ruhumuz hiçbir şey yapmıyor. Bir şey yapmak istediği zaman tırnağı devreye koyuyor, beyni devreye koyuyor, kulağı devreye koyuyor. Ruh sistemi de öyle, bilgisayar sistemi de öyledir. Bilgisayardaki yazılım böyle Süpermen gibi devreye girip bir şey yapmıyor. Bilgisayar bir şey yapmak istediği zaman bütün, bilgisayardaki bilgileri devreye koyuyor, neticeyi elde ediyor. Zaten ekonomik sistem de budur. Tetikleme sistemidir bu küçük bir enerjiyle az bir kuvvetle büyük bir sonuç elde edilir. Yani biz adam olursak Allah'a tam bağlanırsak, ilmi elde edersek aşkla tevhide yaşarsak, kâinatla bütünleşirsek, küçük bir dua ile inan ki toplum da değişir, kâinat da değişir. Fakat (zaten) sıkıntı bizim iyi adam olmayışımızdadır. İşte nasıl bir dua her şeyi değiştirir? Değiştirir yani. Bilgisayarda bir tuşa basıyorsun, bütün bilgisayar içi dışı değişiyor. Bir tuşa basıyorsun. Hatta bazı bilgisayarlar var, tuşa basmaya da gerek yok. Bir ses veya bir komut, başka bir yerden komut gelse yetiyor.

Burada hukukçu bir kardeşimiz var, ona da bir not yazdıralım. İlim ve Yargı. Şimdi, felsefe ve ilimde determinizm ve mucize oranlarını anlattık, dengesini esas almaya çalıştık. Bilen yaratır, yaratan bilir.. Psikolojik açıdan rahatlama, verimli hale gelmenin yolunu gösterdik. Şimdi yargı açısından ilim.

Çoğunuz düşünmüşsünüz, niye bir tane devlet başkanı kanun yapamıyor da, işte referanduma gidiyor, bütün millete soruluyor? Veya millet meclisi 550 kişiden oluşuyor veya daha fazla, daha az. Niye onlar yapıyor? Çünkü ilim sonsuzdur, bir kişinin aklı yetmiyor. Peki, vahiy nasıl peygamberin bilgisiyle oluyor? Vahiy de bir peygamberin bilgisi değil, bütün kainat vahiyde söz konusu.. Yani bir vahiy geldiği zaman bütün varlık konuşuyor orada, devreye giriyor, peygamberin kalbinde mikrofona gibi ortaya çıkıyor. Onun için vahiy ilim oluyor da, benim, senin devlet başkanı olarak karar vermemiz ilim olmuyor. Ne zaman ilim olur, halka danışırsan, külli aklı devreye sokarsan veya işte meclisin adını devreye sokarsak o zaman işte yasa oluyor, ilim oluyor, yargı oluyor.

Ve Hz. İsa bunu da tam yeterli görmüyor ki, insanları yargılamayın ki yargılanmayasınız, diyor; çünkü bir insan başkasını yargıladığı zaman mutlaka yanlış yapar, çünkü yargılamak için ben Kubilay'ın bütün kâinatla olan ilgisini bilmem lazım ki acaba bir iş yaparken iyi mi yaptı faydalı mı yaptı, zararlı mı yaptı ki bileyim.. Bu ilim bende yok, peygamber de değilim ki vahiy gelsin bana.. Bütün kâinatla ilgili istatistik de yapacak halim yok ki bileyim. O zaman ben Kubilay'ı yargılamayacağım. Yargılırsam ben de yargılanırım. Bana teper, yanlış kurşun sahibine döner, geri teper.. Yargılamayın ki yargılanmayasınız.

İşte bu asırdaki demokrasiler bunun için çok önemli tutuluyor, güya bir kişinin aklına değil de, toplumun aklına dayanıyor, toplum da bir nevi kâinatın bir hulasası gibi, dolayısıyla yani işte Âdemin halife olması da bu manadadır. Yeryüzünün halifesi olması, yani âdem, insanoğlu tür olarak kendi aklıyla buldukları, birleştirdikleri neticeye bağladıkları sonuçları bir nevi külli akıl sayılır. Dolayısıyla insanı sorumlu tutabilir, neden vahiyle eşdeğer tutuyorum ilim, zaten hani geçen sohbette de anlattım.. Eskiden insanlar bu küllî aklı kullanma yönteminde geriydiler, meşveret, şura, seçim, demokrasi yoktu. Mecburen bir kişinin kanalıyla oluyordu, o kişiler de genelde peygamber ve veli oluyordu. Yani külli aklı, evrensel aklı kullanmak şeklinde yürüyordu işler. Şimdi o kapı kesildi, Allah başka bir kapı açtı. Bu sefer seçimle, meşveretle, dayanışarak, teknolojiyle, internet ağıyla, yani bu asrın peygamberi ilimdir diyebiliriz bir açıdan ve bu dine aykırı değil eğer kutsal olursa, eğer sonsuzluktan kopmazsa, tek gözlü deccal gibi gitmezse ilim, yani sonsuzluk varsa, ahiret varsa, insandaki bütün maddi, manevi değerleri duyguları besliyorsa, o insanların yaptığı kanunlar da bizi bağlayabilir.. Ve insan zaten tür olarak halifedir, yani yeryüzünü Allah namına idare etmekle mükelleftir.

Soru: Âlimler peygamberlerin varisleridir.

Bahaeddin Sağlam: O manada.. Âlimler peygamberin varisleri o manada, işte ahir zamanda yani İslam'dan sonraki dönemde ilim artık peygamberlik yapacak. İlmin haram dediği bir

şeye din de haram diyor, ilmin helal dediği bir şeye din de helal diyebilir. Bu ölçüyü bugünkü İslam ve dindarlar bunu kullanabilir.

Bu çok uzun bir mesele belki başlı başına bir sohbet konusu.. İlim işte sosyal hayatta, siyasette, devlette ne olabilir. Laiklik kelimesi zaten o manadaymış eskiden ilmin egemenliğiymiş, zamanla Fransızlar, sonra komünistler bunu dinsizlik diye anladılar, öyle uyguladılar. Aslında laiklik kelimesi o manadaydı yani Papazın, Hocanın yasa yapması değil de, ilmin yasa yapması diye ortaya çıktı o kavram, zamanla şey oldu. Araplar laikliğe almani diyorlar, yani bilimsel yöntem, almani.. İlimle aynı kökten geliyor almani.. Bugün modern Arapça' da almani laiklik demektir. Ama maalesef, işte ne oldu laiklik kör oldu, tek taraflı gitti, bedeni esas aldı, ruhu inkâr etti; dünyayı sadece esas aldı, ahireti inkâr etti; kadını esas aldı erkeği unuttu, kıyamet de koptu. Ve insanlık bugün değil düzende gitmek, mutlak bir anarşizm içindedir, kimse farkında değil, yani normal bir hukuk devletinde, devlet gayet normal bir şekilde işlemeliyken, çarklar dönmeliyken, askeri istibdatla, dipçikle bir şeyleri yürütmenin ne anlamı olabilir.. Demek ki millet düzenli değil, anarşizm var ki sen dipçikle milleti düzene sokuyorsun, anarşizm var ki sen rüşvetle işleri gördürmek zorunda kalıyorsun. Bir yerde dipçik ve rüşvet varsa bilin ki orada hukuk yoktur, kanun yoktur, devlet yoktur, gerçek manada yoktur. Bunun da tek sebebi işte ilmin tek noktada boğulmasıdır, tek taraflı gitmesidir. Ve burada suçlular gene dindarlardır, ben laikleri suçluyorum bir açıdan ama asıl suçlular dindarlar... Çünkü din, ilim dünyayla ahireti, determinizmle mucizeyi, kadınla erkeği eşit görmek iken dindarlar, papazlar, hocalar, tek taraflı gitti, ilmi reddettiler, ilimden koptular, buna tepki olarak da onlar da geldi ahireti, ruhu inkâr etti, işte kıyamet. Kıyamet nedir? Hakikatin bölünmesidir, hakikatin ölmesidir, insanlığın bölünmesidir. İşte bir nevi kıyamet kopmuştur farkında değiliz. Bu konu çok uzun sürer, hukukçuları ilgilendirir de başlı başına bir meseledir yani ilim ve hukuk ilişkisi ve mesela bu konuda burada bir hukukçu kızımız var. Geçen o Vahyin Hakikati makalesini, Niyazi Öktem Hocamıza okutmuştuk. Sen, dedi hukukun bütün, hukukla vahyi çok güzel oturtmuşsun. Orada hoşuna giden bir nokta da şuydu, önce sorun sonra hukuk gelir. Önce hukuk sonra problem gelmiyor. Yani ama bizim İslam fihına bakıyorsun önce hukuk sonra çözümüyor. Hâlbuki hukuk öyle olmaz, sorunlar olacak, o sorunların çözümü için temel meselelerden yola çıkarak oraya bir ilaç üretmelisin. Ve eski eczacılar da böyle yapardı, her hastaya uygun bir ilaç üretirlerdi, şimdiki hazır ilaçlar değil. Şimdi %100 tutmuyor. Tam ilaç hastayı tam tanıdığın zaman işte değişik ilaçlardan değişik bir formülle ona uygun bir ilaç yaptığın zaman %100 netice elde ediyorsun.

İşte içtihad budur; bir problem ortaya gelir, bir sorun ortaya gelir İslam âlimleri veya papazlar kim olursa olsun, o problemi çözmek için dinin temel değerlerinden ona uygun bir ilaç üretirler. İşte o ilaç ona şifa olurdu. Şimdi biz bin yıl önce verilmiş reçeteleri kullanıyoruz halen. Dolayısıyla tıkalı sistem, yürümüyor.

Evet, son notumuz yargı ve ilim. Eğer bir yargı kararı kişiselse kamu tarafından kabul edilmemişse veya vahye dayalı değilse veya tabii bir kurala dayalı değilse bilin ki o yargı yanlıştır, zulümdür, insanın insana karşı yargı yapma hakkı yoktur. Ama toplumun bireye karşı yargı yapma hakkı vardır; çünkü toplum küllî aklı temsil ediyor.

Ve cennet, hani saf ilimdir diyor, Rahman suresinden anlaşıldığı kadarıyla.. Cennetteki güzellikler şeyden kaynaklanır, yani her şey en rantabl, en güzel, en iyi bir şekilde olan ortamdır. Ve biz eğer hayatımızı hukukî açıdan ve diğer açılardan ilme tam uydurursak, bir nevi cennet hayatını dünyada dahi yakalayabiliriz. Çünkü dünyada zıtların çatışması var, ilim o zıtları yeniyor. Nasıl insanlık ev yapmakla soğuğu yendi, gıdayı üretmekle açlığı yendi, ilaçlar üretmekle hastalıkları yeniyor, o zıtların çatışması gene ilimle yenilebilir, yani sen zıtların üstüne çıkıyorsun. İki zıddı bir görebilme imkânı elde ediyorsun, daha dünyada iken cenneti yaşamış oluyorsun. İşte velilerin rahat olması ondan kaynaklanıyor; adam sıcaklıkla, soğukluğu bir görüyor, iyiyle kötüyü birleştirebiliyor, bir görüyor, kadınla-erkeği bir görüyor, fakirle zengini bir görüyor, dünyasındaki çatışma azalıyor ve dünyada dahi bir nevi cennet hayatını yaşıyor.

Şimdi burada sanat ve ilim diye bir başlığımız, bir dipnotumuz daha var. Burada sanatçı kardeşlerimiz de var.

İzzet Begoviç, onun Doğu Batı Arasında İslam diye güzel bir kitabı var, herkese tavsiye ederim, iyi bir kitaptır. Orada sanata bir bölüm açmış, sanat diyor, ilmin ve ruhun yani soyut değerlerin dışı vurmuş şeklidir. Yani mesela bir tablo düşün 1 trilyon ediyor, 1 tablo düşün 10 milyon etmiyor. Yani ikisinde de boyalar var güzel şeyler var, güzel sanatlar var ama işte birisi ruhtan, bilimden, orantıların tam ideal olmasından kaynaklanmış, %100 ruhu yansıtıyor, sonsuzluğu yansıtıyor, bilgiyi yansıtıyor, insan gider işte yarım kilo boyayla yapılmış bir tabloya 1 trilyon para verebilir. Belki 3 trilyon bile veren var, belki daha pahalı tablolar var. Bunun değeri neden kaynaklanıyor, ne kadar ruhtansa, samimiyse, sonsuzluk ifade ediyorsa, ilmiyse o tablo o kadar değeri büyüyor. Benim yaptığım bir resim niye para etmiyor. Çünkü ben sanatta, yani ruhumdaki bilgileri, kafamdaki bilgileri sanata yansıtamıyorum. Mesela bir kitap edebî değeri, ilmi değeri neden, ne kadar sonsuzluğa bağlıysa, yüce değerlere bağlıysa o kitap o kadar değerli olur. Yoksa gerçi bizim bugünkü piyasada ne kadar söv, müstehcen, cinsellikle ilgiliyse o kadar değeri artıyor bazı kitapların; ama bu biraz düşüklüktür yani, sefilliktir.

Sanat somutlaşmış, saf bir ilimdir. Eğer kabukta kalmazsak. Mesela sanatta sadece güzellik kavramı dile getiriliyor ama ben yanlış buluyorum. Öyle sanatlar var ki hukuku da yansıtır, siyaseti de yansıtır, işte eğitimi de yansıtsın, yani her şeyin bir sanatı yapılabilir, somutlaştırılabilir her şey. Bu sanat tabi benim alanım değildir, burada gerçi sanatçı arkadaşlar var ama bu konuda da başlı başına bir kitap yazılabilir. Sanatın çeşitleri, faydaları, özellikleri, yani sanat felsefesi, tabi mesela bu, başlı başına bir alandır. Hatta Ali Şeriatî'ye göre hani herkes ahir zamanda Mehdi bekliyor, İsa bekliyor; o diyor ki sanat o kadar etkin olacak ki ahir zamanda sanatın gücü Mehdi'nin icraatını yaptırmış olacak, kendisi öyle bir yorum getiriyor. İsadın beklediğimiz olağanüstü mucizeler, rahatlıklar sanat gücüyle elde edilecek. Tabi sanat derken bugün kullandığımız bu makinanın da, bir çamaşır makinasının da, bir dolabın da bir sanat boyutu var, estetik boyutu var. Ve bu sanatlar içinde en güzel sanat insan vücududur, ahsen-i takvim diye geçer Kur'anda, en güzel kıvamda yapılmış. Yani insan vücudu orantıları, nispetleri o kadar mükemmel ki, işte sanatçıların en büyük uğraş alanıdır. Buradaki çoğu

bacımız kızımızdır, özellikle mesela cins-i latif, bayan vücudu. Yani işte herkes erkekleri çok evrimleşmiş de kadınları az evrimleşmiş görüyor, öyle değil. Kadınlar erkeklerden daha fazla evrimleşmiş. Erkeklerin halen sakalı var onlar mesela sakal problemini çözmüş, evrimde daha ileridirler. Yani kadın, erkeğin bir parçasıdır, ruhu itibariyle âdemdir, o da insandır; sorumludur, maddi itibariyle erkekten üstündür.

Sanatta çiçekler çok kullanılır, biliyorsun. Çiçeklerin de orantıları çok ilmidir. Hatta o papatya yapraklarını böyle tane tane sayarlar ya hep belli bir orantıyla gelir. Bir çift, bir tek, bir çift, bir tek falan hep orantılıdır. Ve ben çiçekleri şöyle dile getirmiştım bir şiirde, Üstad Bediüzzaman'da zaten Risale-i Nur'da şiirle değil de açıkça ifade ediyor. Cenab-ı Hakk sonsuz güzelliğini, sonsuz merhametini çiçekler şeklinde fişkırtıyor. Yoksa bu odun parçasında o güzel çiçeğin çıkması muhal gibi bir şey. Ama orada kendini göstermek isteyen bir mana var, o çiçeklerle işte kendini gösteriyor.

İnsanın çiçeği de yüzüdür. Yani vücudumuzu bir ağaç gövdesi gibi düşündüğümüz zaman yüzümüzdeki orantılar ayrı bir çiçek gibidir; gözümüz bir çiçek gibidir ruhumuzu yansıtıyor. İçimizdeki manaların ekranı gibidir. Onun için Kur'anda hep "Sen diyor onları yüzlerinden tanırsın." Öyle adamlar var ki böyle yüzüne baktı sen şu şu şu günahları yapmışsın der, senin şöyle şöyle başına bir problem gelecek; şöyle şöyle başarılı olacaksın, buradaki çiçeklerden bütün hayatını okuyabilir. Nasıl papatya çiçeğine bakarsan papatya olduğunu anlıyorsun; işte gül çiçeğine baktığında gül çiçeğinin kaderini, programını anlıyorsun, insanın yüzünde her şey var.

Soru: Gözler insanı 100 m'den tanıyabiliyormuş. 200 m'den anlaşılan tek şey bir insanın gülümseyip gülümsemediğiymiş.

Bahaeddin Sağlam: İlginç evet. Yani sanat deyince kızlarımız sadece tezhibi anlamasınlar. Sanatın bu boyutları da var ilgilensinler. Tezhip tarihi bir figürdür aslında, tarihin özelliklerini, tarihteki estetiği işte şekle sokmaktır. Bir boyuttur yani, tarihin resmidir. Tezhib tarihin resmidir, ama sanat alanları çok değişiktir.

Çok dikkatimi çekmişti, yani böyle karmakarışık bir şeyler yapıyorlar ve modern resim diye çok tutuluyor. Allah Allah ben bakıyorum, burada ne var diyorum, hiçbir şey yok. Böyle şeylerin müzikleri var, hani böyle vur, kır, öldür, parçala, metal müzikler, bizim çocuklar bakıyorum zevk alıyor gençler falan.. Nasıl zevk alıyorlar? Sonra öğrendim ki insanın ruhunda eğer karışıklık, karmaşıklık varsa sen o karmaşık resimden lezzet almaya başlıyorsun, nasıl belli böcekler pislikten lezzet alıyor. Veya adam mesela vur kır modundadır, işte vur kır müziğini çok seviyor, metal müzikleri çok seviyor. Bu bizim için dikkat ettirici bir noktadır, yani adam Türk sanat müziğinden, o güzel halk müziklerinden lezzet almıyor da, o böyle çılgınlık müziklerinden lezzet alıyorsa o çocuğun yıkım içinde olduğu, sıkıntı içinde olduğunu gösteriyor. Bu bizim için bir uyarıdır. Onlar, boş, mecburiyetten o müziği seviyorlar, dinliyorlar, o karmaşık resimden eğer bir adam lezzet alıyorsa mecburiyetten alıyor, çünkü çiçeğin güzelliğini göremiyor, insanın yüzündeki güzelliği göremiyor. O İlim yok onun dünyasında kay-

bolmuş, dolayısıyla dikenden lezzet almaya başlıyor, pislikten lezzet almaya başlıyor. Bizim için bunlar önemli uyarılardır. Ve çağımızın nereye gittiğini de gösteriyor bizim için. Biz burada 20-30 kişi bir araya geldik ama sokaklar öyle şeylerle doludur. Yani gidin cd satanların %99'u o tarz müziktir. Bu bir yıkım, bir helaket, bir kıyametin göstergesidir.

Soru: Toplumsal çelişki mi güçleniyor burada diyorsunuz hocam?

Bahaeddin Sağlam: Toplumsal çelişkiden tut, iş dünyasındaki çelişkiler, ailevî çelişkiler, işte baba muhafazakârdır oğlu moderndir al sana bir çelişki, baba dindardır oğlu işte mesela lezzetlere, günahlara düşkün al sana bir çelişki. Bu asır zaten baştan da ben söyledim en büyük eksikliği bütünlük kaybolmuş, kopukluk asrıdır. Herkes bir parça dağınık, mozaik derler sosyologlar, mozaik kültürü...

Mozaik kültürü şudur: Milyonlarca burada mozaik parçası olur, hiçbiri birbirinin aynısı değil, herkesin başlı başına bir sivri ucu var. İşte bu, öyle değil yani kaynaşma, aşk, ilim, değer, kanun, güzellikler olmalı, canlılık olmalı, eski ormanlar bile örgü içindeydi, sarmaşıklar, ağaçlar, hayvanlar, böyle bir desendi, bir sanat dalı. Şimdiki ormanlara bakıyorsun bir ağaç orda yalnız, öbür ağaç burada kırık, öbürü yanık, öbürü kesilmiş yani deccal asrı işte budur. Deccal, biz hala bekliyoruz ki bir adam gelecek işte hepimizi kâfir yapacak. Zaten biz kâfir olmuşuz farkında değiliz, adamın gelmesine gerek yok.

Ve iman hani bir şeye mesela güven duyuyorsun, inanıyorsun, nedir? Bir bilgidir. Bilirsen bir şeye inanırsın. Bilmiyorsan inanmıyorsun. En yüce temel değer imandır, iman ilme bağlıdır.

Soru: Bilmediğin bir şeyi sevemiyorsun.

Bahaeddin Sağlam: Sevemiyorsun, inanamıyorsun, elde edemiyorsun, iman kelime olarak insanın kendini güven ortamına atması demektir. Mesela yalnızsın ormanda ürküyorsun, korkuyorsun, geliyorsun bir şehre kendini güvene atıyorsun. Onun için eskiden Mekke'nin ismi beledul emindi. Mekke'nin etrafı her taraf böyle vahşi, yamyam kim kimi vurabilirdi, kim kimi yağmalayabilirdi. Fakat Mekke'de kabul etmişlerdi, kim oraya girse kimse ona dokunamazdı, beledül emindi. Aslında bütün şehirler için bu geçerli. Her şehir demek, bir arı kovanı demek, bir düzen demek, bir huzur demek.. İlimle örülmüş bir yuva demektir her şehir. Yok, ben kurtulayım, mahallem batsın kirden, diyemeyiz. Mahalleni de kurtarmak zorundasın, memleketini de kurtarmak zorundasın, ilim çünkü entegrasyonu gerektiriyor. Entegrasyon sonsuzluk gerektiriyor. Sonsuzluğu yakalayamadığımız her alan yokluğa, dökülmeye, ölmeye mahkumdur.

Bir notumuz da Eğitim ve İlim. Eğitim ve ilim aslında çok bilgin olmayan bir alandır. Risale-i Nur'da hayvanları Allah nasıl çalıştırıyor diye bir paragraf var; Sekizinci Nota. Orada Allah her canlıya nasıl lezzet alacağını programlamış, o lezzeti takip ederek kendi görevini, eğitimini yapmış oluyor. Yani komut orda lezzettir. Şimdiki eğitimde, yani bu çok sakıncalı bir durum oluşmuş, işte mecburi eğitim, mecburi hoca, mecburi okul, mecburi dersler bu lezzeti

kısıyor, lezzet kısıldığı için ilim de elde edilmiyor. İnsan bir şeyden lezzet almazsa onu elde edemez; bu bizim için de geçerli, insan neden lezzet alıyorsa neden hoşlanıyorsa o ilmi öğrenmeli kimi tezhipten, kimi hattan, kimi teknolojidenden, kimi edebiyattan, kimi siyasetten.. Herkesin belli bir zevk alanı vardır, o zevk gösteriyor: Allah sana diyor ki sen bu alanda çalış, bu alanda başarılı ol.

Benim oğlum diyor okul aptal bir şeydir, çünkü okulda sevmediği dersler var, sevmediği bir öğretmeni var, sevmediği arkadaşları var.. Eskiden eğitim böyle değilmiş, serbestmiş, kim okuduysa okur, kim hangi hocaya gitmek istiyorsa hoca değiştirir, yatılı okullar vardı, memleket değiştirir, ders değiştirir. İşte ben sadece edebiyat öğreneceğim öğrenir, isteği öyleyse öğrensin, yeter ki lezzet alsın. O zaman her şey biraz kaliteli olurdu.

Şimdi nicelik asrı yani çok ders, çok kişi, çok okul ama kalite az. Çünkü o şeyin içinde lezzet yok. Yani Kubilay işte Zooloji okumuş, Zoolojiden başka her şeyi biliyor. Çünkü sevmeyerek okumuş, mecburiyetten, orası notu tutmuş, istemeyerek gitmiş, askerliği yırtmak için. Öyle oluyor yani, hepimiz öyle sırf Kubilay değil, ben misal veriyorum.

Yani bu biraz eğitimde de deccallık var bu asırda.. Bu Rusya'da daha helaket, felaket.. Tek ders işte ateizm dersi, materyalizm dersi.. Orda hepten insanları köreltmişler. Bir ara bizde de olmuş, Köy Enstitüleri varmış, sırf komünist yuvası gibi böyle, dinsiz yuvası yetiştirmişler. Ve bu insanlar öğretmen çıkıyormuş, düşün yani. Memleket nasıl yerinde kalmışsa gene şükretmemiz lazım.

Eğitimde, her işte, her alanda lezzet esastır. Bir şey size lezzet vermiyorsa, onu orada bırakırsınız. Hatta Hz. Peygamber hanımına söylemiş. Hz. Zeynep'mi Sevde'mi çok namaz kılıyormuş, bıkiyormuş, dayanarak namaz kılıyormuş. Yok demiş, lezzet almadığın zaman bırakacaksın namazı demiş, öyle çok çok namaz kılmak şart değil demiş. Bir kere demiş, sübhanallah velhamdülillah ve lailahe illallah vallahu ekber vela havle ve la kuvvet illabillahil aliyyil azim desen sabahtan akşama kadar ibadete bedeldir demiş. Neden, yani anlarsan bu sözleri.. Sübhanallah şu demek, yani Allah kutsaldır, hiç kirli iş yapmaz. Elhamdülillah, Allah mükemmeldir, hiç eksiği yok. Allahu ekber, Allah sonsuzdur yani onun dışında bir yokluk, karanlık, ölüm yok. Lailaheillallah, her şeyi o yapıyor, peki biz neyiz? Biz de kuvvet ve havl de güç de ancak onun verdiği kadardır, la havle vela kuvvete o. Bak bunu yaşadığın zaman bilerek lezzet alarak yaşarsan, sabahtan akşama kadar işte in kalk in kalkarak namaz kılmaktan daha önemlidir, diyor. Bu sahih hadistir, önemli olan lezzet almak.

Bazen bir insan dört işlemi bilir, lezzetle kullanır, öbürü cebir bilir nefret eder matematikten hiç kullanamaz. Lezzet çok önemli, lezzet temel bir kavramdır kâinatta hatta Üstad Bediüzzaman'a göre Allah'ın da kendine göre kutsal bir lezzeti var. Bu işleri çok çok yapmasının esprisi o çok lezzetten kaynaklanıyor, diyor. Sen de diyor helalinden lezzet aldığın işi yap. Niye günahlarda sıkıntı oluyor, çünkü Allah'ın emrettiği lezzet yok, aldaniş lezzeti var.

Soru: Namaz kılariken uzun..

Bahaeddin Sağlam: İşte yani, nicelik-nitelik meselesi. Yani bazen iki rekât namaz kılarınsın bir gün ibadete bedel olur, bazen sabahtan akşama kadar namaz kılarınsın ya ben ne büyük insanmışım, ne büyük abidmişim dersen hepsi söner gider.

İnanç ve İlim diye bir notumuz daha var. Biliyorsun peygamberler içinde iki büyük insan çok sivri; Hz. Süleyman ve Hz. İsa. Hz. İsa ilimde, maneviyatta, ruhaniyatta çok sivri, Hz. Süleyman'da işte saltanatı, devlette, siyasette çok sivri. Süleyman gariban unutuldu, hatta arıyorlar nerede devlet sürmüş onu da bulamıyorlar. Ama İsa halen dünyada yaşıyor iki milyar insanın peygamberliğini yapıyor. Bak Süleyman'ın yaptığı yanlış değildi, saltanatı vardı, devleti vardı, ordusu vardı, havayı kullanıyordu, suyu kullanıyordu, cinleri kullanıyordu. Fakat ki ilme dayalıydı o da, ama Hz. İsa'nın ilmi daha sonsuz, ruhani, daha evrensel daha ilahiydi, İsa devam etti, belki daha insanlık devam ettikçe devam edecek ama Süleyman unutuldu. Bu çok önemli ve devletlerde Üstad Bediüzzaman diyor, hangi devlet temelini ilme göre kurmuşsa o devlet ebedileşir, Münazarat'ta söylüyor. Hangi devlet güce dayanırsa, o devlet mutlaka yıkılır. Güç çünkü ambalajdır, belli bir süresi var. Fakat ilim öyle sonsuz bir kuvvettir ki ölümsüzdür, kıyamete kadar o devlet devam eder. Ve bu devletleri devlet yapan, gelenek haline getiren gene dindir. Mesela İran'da dini gelenek var, işte Çin'de var, Hindistan'da var, işte Avrupa'da var, yani nerede bir inanç, bir ilim, bir organizasyon, bir yapılanma olmuşsa orada bir varlık ortaya çıkmış, devlet haline gelmiştir. Ve bu devletler içinde en fazla İslam devletleri ve İsevi devletleri olmuş dünya tarihinde. İslam zaten temeli ilme dayalı bir dindir, dengedir. İsevilik de ruhanilik ve maneviyat esas olduğu için bir nevi ilim sayılıyor. İlim soyut ya, ruhanilik de soyut, ilmin kardeşi gibi, dolayısıyla İsevi insanlar, Müslümanlar devam etti. Diğer milletler elendi yani selekte oldular.

Bu inanç ve ilim notumuzda bir İbn Arabî'den, gerçi daha önce bahsetmiştim. Kâinat diyor olmadan önce Allah'ın bütün isimleri meşveret ettiler. İsimler daha yetenek halinde daha ortaya çıkmamışlar, kim kime gittiyse yok dedi, ben ortaya çıkamam, ben varlığı var edemem, hepsi şeye gitti, ilme sığındılar. Sen her şeyin özüsün, aslısın, temelisin, sen var olursan, biz var oluruz, dediler. Şafî ismi, kerim ismi, rahman ismi.. İşte ne kadar isim varsa ilme sığındılar. İlim de Allah varsa dedi benim.. Allah nedir? Koordinasyonu kuran, Allah bir manada mabud manasında bir de ismi cami yani Allah'ın bütün isimlerini içine alan özel isim manasında da kullanılır. Alem derler eskiler, eskiler alem derlerdi. Herkesin ismi sancak gibi başına dikilmiş bir alemdir yani. Herkes bizi ismimizle tanıyor çünkü, alem özel isim demek, özel ad demek.

Yani Allah şudur, ilim şudur: Sonsuzluk içinde, bütün her şeyi her şeyle ilgilendirebilersen, entegrasyonu sağlayabilirsen işte Allah o olmuş oluyor. Bu da ilimle oluyor, zaten ilim de budur bir nevi yazılımdır. Mesela yazılım sistemlerinde, buraya yeni gelen arkadaşlar da oldu, yazılım sisteminde şu var: Bilgisayardaki bütün tuşlar, sayılar birbiriyle alakalıdır. Birbirini etkiler bütün esma ilme sığındı, âlim ismine sığındı, her şeyin özü ilimdir, ilim de bir şart koşuyor, bütün nesnelere arasında entegrasyonu, etkileşimi sağlayabilirsek biz varız diyor.

İşte ayet-i kerimde, bu sibernetik sistem keşfedilmiş, bunu dile getiriyor. Hadid Suresi, 57. surenin 3. ayeti, Allah hem evveldir, hem ahirdir, hem zahirdir, hem batındır. Yani daha doğrusu Allah'ın ne başı var, Türkçe'ye çevirdiğimiz zaman, Allah'ın ne başı var, ne sonu var, ne içi var, ne dışı var çünkü o sonsuzdur. Peki, O nedir? Ve hüve bi külli şeyin alîm. O her şeyi her şeyle ilgilendiren güçtür, ilimdir. Biz bunu elde ettiğimiz zaman sonsuz oluruz, insan-ı kâmil oluruz, ebediyeti kazanmış oluruz, ahireti hak etmiş oluruz, sanatta da zirve oluruz, ticarete de zirve oluruz, siyasette de zirve oluruz, sonsuzluğu yakalayan bir insanın önünde hiçbir şey duramaz. Eğer bunu elde etmezsek, bunu kaybedersek ambalajda kalırsak, ne kadar büyük olursa olsun Kanuni Sultan Süleyman dahi olsak yıkıma, helakete, ölüme mahkûmuz. Süleyman gitti ama İsa, çünkü ilmi temsil ediyor İsa, dini temsil ediyor, saltanat geçici. Ama ilim ahirette de devam edecek, ruhaniyet ahirette de devam edecek. Ve hani bir hadis var ya "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın" peki Allah ne yapıyor, ahlakı nedir? Onun öyle bir şeyi olacak ki sistemi olacak ki, sen o sistemde ucu olmayan, bucağı olmayan, başı olmayan, sonu olmayan, içi olmayan, dışı olmayan, yani sonsuz olan bir sistem elde edeceksin, bu neyle elde edilir, ilimle, We hüve bi külli şeyin alîm. O ayeti Arapça bilenler baksın, 57. surenin 3. ayeti. O saf ilimdir diyor, ruhta saf ilimdir onun için ölümsüzdür. Onu elde ettiğimiz zaman her şeyi her şeyle kontak kurdurabiliriz. Sonsuz entegrasyonu sağlayabiliriz, küçük bir hareketten, tetikleme sistemiyle bütün bir sistemi değiştirebiliriz veya verimli hale getirebiliriz.

Notlarımız bitti, sohbetimiz de bitti ama işte gene de biraz dert yanalım. Yani bu asır ilim asrı değil, zahiren bilim asrıdır. İşte deccal asrı budur. Hürriyet dedi insanlara, onları esir etmiş. Bugün Batı insanı, bütün teknolojisine rağmen bütün demokrasisine rağmen esir gibidir, teknolojinin esiridir, sistemin esiridir. Kadınlara hürriyet dedi, kadınlar şimdi paçavra haline geldi, et muamelesi görüyorlar. Ve bu konuda filmler çekmiş Avrupalılar. Geçen bir film seyrettim diyor, sen diyor kadına et muamelesi mi yapmak istiyorsun. Açıkça böyle film konusu, hürriyet değil esaret.

Bilim dedik, bilinmezler daha çok çoğaldı. Hiçbir asrı bu asrı kadar bilinmezleri olan bir asır değildir. Eskiler yanlış veya doğru, az-çok bir yorum getirebiliyorlardı kâinata, işte gök tavanımız, güneş lambamız, dünya bahçemiz, Allah'ımız var, öldükten sonra dirileceğiz yani bir ilim vardı, şimdi o da kayboldu. İşte bol yemek dediler, hep suni gıdalar yani insanlar daha çok kanser oluyor, daha çok hasta oluyor. Trilyonlarca ilaç çeşidi ortaya çıktı, hastalıklar ona göre daha çok arttı. Nedir? İşte deccal yanıltıcı demektir, yanıltıyor bizi. Bir meseleyi becerebilsek var ya, yanılmayı kaldırabilsek hayatımızdan kurtuluruz. En büyük yanılgı da budur. Bu asrı iyi değerlendirmemiz lazım iyi tanımamız lazım. Kendimizi bu asrın yanılgılarından kurtarmamız lazım, bu da gerçek ilimle olur. Ve inşaallah ben şimdi bir daha girmeyeceğim; mesele çok geniştir. Yani etimolojik olarak, ilm-el yakîn, ayn-el yakîn, hakk-el yakîn, hidayet.. Çok temel kavramları biz anlattık cd'sini temin edebilirsiniz. Yani meseleyi bir daha başa almak zor olur.

Ben başka çare de bulamıyorum, bu deccalin asrından.. Evet, arkadaş soruyor Allah var olana şekil veriyor, çünkü gerçek varlık Allah'tır, sonsuzdur, yokluk diye bir kavram yoktur. Biz şekillerdeniz. Bütün Müslümanlar halaka fiilini şey olarak anlamışlar, yani yoktan var etti,

öyle değil. Bütün Arap lügatlerini karıştırın, tefsirlere bakın, halaka şekil verdi, demektir. Yani Allah kendi varlığına nokta tecelliyle şekil veriyor. Varlık odur. İki varlık olsa şirk olur. La mevcude illa hu diyenler bu manada demiş, gerçek varlık odur, biz neyiz? O sonsuz varlığın nokta görüntüsüyüz. Bizim kişiliğimiz nokta olarak belirlenmekten ibarettir. Yani birisi size dese ki sen etsin, kemiksin, hayır, sen işte sinir sistemisin, hayır, sen beyinsin hayır, neysin? İşte bir bilgisin sen, bir şekilsin, bir formatsın sen. Kimliğimiz bir formattır sadece, gerçi biz yanılıyorz kendimizi gerçek varlık sanıyoruz. Hatta bazı kelamcılar işte ben varsam o kimdir, o varsa.. Öyle değil. Bu, Bediüzzaman Hazretleri bunu Ramazan Risalesinde işaret ediyor orada, işte nefis hep kendini müstakil bir varlık kabul ediyor ben benim, o odur diye. Allah da kızmış ona aç bırakmış nefis haddini bilmiş, dersini almış, ben kimim sen kimsin? Sen benim Rabbimsin, ben senin kulunum. Kul ne? Yani senin devamınım. Kulun kendi müstakil varlığı yok. İşte daima ben benim, sen sensin dersek yanlış olur. Zaten kopukluğun bir sebebi de odur. Herkes ben benim, sen sensin.. ya yok, hepimiz biriz, hepimiz bütünüz, hepimiz bir sistemin noktalarıyız. Bütünlük esas, tevhid, biz tevhidden ne anladık. İşte siyasi meydanlarda, sağ sol eli kaldırıp lailaheillallah demek değil tevhid tevhid birliği yakalamaktır, sonsuzluğu yakalamaktır. Birlik demek tevhid. Senin dünyanda birlik yoksa, sen nasıl diyebilirsin ben muvahhidim, benim Mekke müşrikinden farkım olmalı tevhid konusunda Mekke müşriği de Allah'a inanıyordu ama bölüyordu. Her taşta, her puta herkese bir tanrılık veriyordu.

Soru: Hocam, şimdi güncel hayatımızda da çok yoğun kendine bir dünya yarat, format yarat gibi. Bu nasıl sakıncalı bir şey mi? Yaratmak çünkü Allah'a mahsus..

Bahaeddin Sağlam: Valla yaratmak elimizden gelmez yani şekil de veremiyoruz. Şimdi şekil şöyle verilir, mesela bilgisayarlar yapıldı, bir format oluşturuluyor bilgisayarlarda. Bu bilgisayar formatı yeni bir format değil, yeniden yaratılmış değil. Cenab-ı Hakkın biyolojik olarak kâinatta yarattığı bir formatın taklidini yapıyoruz veya (ve) o formatı kullanıyoruz. Yani keşke insanlar için öyle bir yeni formül yani insan eğer yaratıcı olursa ne yapar biliyor musun? İki kere iki dört buçuk yapardık. Bak elimizden gelmiyor o, elinden geliyor mu? İki kere iki dört buçuk yaptırabiliyorsan işte ben yaratıcıyım diyebilirsin, ama gelmiyor, ee ne yapıyoruz biz Allah'ın yarattığı iki kere iki dördü kullanıyoruz sadece. Bizimki kesbdir. Kesb şu; yani kazanım. Mevcut sistemi çalıştırmak demektir, yaratmak yok. İki kere iki beş yapan bir güç varsa, bak bu da yarattı. Ama bu olmadığına göre biz mevcut sistemi çalıştırıyoruz. Sadece biz yaratıcı değiliz, varlık zaten hiç değiliz. Mevcut formatlar bazında bizim bir şeyimiz yok. Yani Üstad Bediüzzaman Mesnevi'de vücudun emanettir diyor, bir daha dönmüş vücudun senin değildir, diyor. Yani senin değildir dediği beden kastediyor, beden bizim değil zaten, o yazılım da sana emanettir diyor, sana dışarıdan bir emanet olarak verilmiş. Onun için gerçek yaratıcı Allah'tır. Ama mecazen kullanılabilir. Mesela Hz. İsa için Kur'anda kullanılmış "Ben çamurdan bir şekil yaratıyorum" yani onun şeklini veriyorum demektir. İşte mesela ben bir kamera yarattım yani işte icad ettim manasında kullanılabilir, mecazen, eğer niyet iyiye. Ama niyet Karunluk iddiasıysa yanlıştır, kim iki kere iki beş yaptırıp o yalancıdır yaratma konusunda kesinlikle yalancıdır.

Evet, başka sorular varsa, bir 10 dakikamız var.

Soru: Havarilerde ilim var mı?

Bahaeddin Sağlam: Ben havarileri, İncil’de gördüğüm kadarıyla Havariler ikisi çiftçidir, ikisi balıkçıdır, dördü de balıkçı diğerlerini tanımıyoruz zaten, ne yaptıklarını. Sonsuzluğu yakalamışlar İsa sayesinde, bir insan sonsuzluğu yakaladığı zaman şeyden daha âlim oluyor. Yani bir fizik profesörü eğer bugün hala her şeyi madde parçacıklarına indirebiliyorsa ve bir çoban da “Ya Rabbi bütün bu gökleri, yıldızları sen sonsuz ilminle yaratmışsın” diyorsa o çoban âlim sayılır, o profesör cahil sayılır. Ve mesela cahiliyet asrı da bu konuda kullanılır yani herkes sanır ki Araplar açtı, sefildi, hiçbir sanatları yoktu, hiçbir medeniyetleri yoktu. Değil. Araplarda çok medeniyetler, sanatlar, ticaretler, zenginlikler vardı, fakat cahiliyet vardı, cahiliyet neydi, bölücülük. Yani böyle her şeyi bölüyorlardı. Yorum yoktu, tevhid yoktu, anlayış yoktu, ilim anlayışlıdır, hadistir o, yoksa, bu asır teknolojide zirve olabilir, eğer anlayış yoksa, bu eşyalar nedir, ne işe yarıyor, ne mana ifade ediyor bilmiyorsa o zaman o profesörler cahil sayılır, köylü insanlar âlim sayılır.

İlmin karşılığı cehalettir, bir de akıl var o ayrı.

Soru: Şöyle bakamaz mısınız yani onların ilimleri dünyaya bakıyordu, dünya da yıkılmaya mahkûmdur, havarilerin ilimleri ise sonsuzluğa bakıyordu o yüzden..

Bahaeddin Sağlam: Yani dünyaya bakan ilme de biz tam ilim diyemiyoruz. Ben seni şimdi sırtıma aldım 10 km götürdüm, 10 km’den sonra uçuruma bırakırsam ben seni taşımış olmuyorum, seni öldürmüş oluyorum. Bak kavramlar çok önemli. Evet, bak işte 100 kilo taşıdı. 10 km götürdü. Bak ne güçlü ama 1 km sonra uçurumdan aşağı atıyorsun sen. Netice yok. Neticesiz ilme ilim denmez, hidayet yok. İlmin bir parçası biz daha önce izah ettik burada, sen yoktun, bir netice veren, bir meyve.. Bak kâinatta her şey bir yazılımdır, her yazılımın bir çiçeği, bir neticesi, bir meyvesi vardır. Hiç çiçek açmayan bir bitki, meyve vermeyen bir şey gördünüz mü? Yok. Hepsi bir çiçek açıyor, bir meyve veriyor.

Soru: Yani ilim seni sağ salim neticeye götürüyorsa o hidayettir.

Bahaeddin Sağlam: Ve işte fitrî ilim. Bu fitrat, tabiat çok kişi tarafından.. Tabiat deyince dinsiz, seküler bir dünya algılanıyor değil, tabiat Allah’ın konuştuğu bir dildir. Bill Clinton güzel bir söz söylemişti bir ara, hani bu genomu çözüyorlar ya, insanın gen haritasını “Biz” dedi “Yeni bir şey icat etmiyoruz” dedi. “Biz Tanrının konuştuğu dili çözüyoruz” dedi. Ve çok güzel hoşuma gitmişti. Biyoloji var ya biyoloji.. Biz burada bir konferansımız o konudaydı, Biyolojinin Dili. Yani o genler Allah’ın konuştuğu bir dildir. Eğer Allah karbonu, azotu, hidrojeni, oksijeni böyle sıralamışsa, o sıra da bir mana ifade ediyorsa, bir netice veriyorsa işte o Allah’ın dilidir, o ilimdir işte. Gerçek ilim şudur senin konumun, oturuşun, yatışın, duan her şey bir mana ifade ediyorsa işte her şeyin ilimdir. Çünkü kâinatta öyledir. DNA’da bir karbonun yeri değişse insan sakat doğuyor, tek bir atomun yeri değiştiği zaman o DNA bozuk oluy-

or ve insan yanlış, sakat doğuyor. Her şeyin yeri bir mana ifade ediyor ve bu ilmi bilen insanlar var, gelir buradaki toplantiya bakar, kaç kişidir, nasıl oturuyorlar, kimin rengi nasıldır, hemen raporunu verir. Hee bugün İstanbul'da bu olgular olacak. Şöyle yıldızlara bakar bugün yarın bu olaylar olacak. Çünkü yıldızların konumundan tut atomların konumuna kadar, eşyanın konumuna kadar, el çizgilerine kadar her şey ilim ifade ediyor. Kâinata anlamsız boş, yersiz ve ilim ifade etmeyen hiçbir nesne yok. İnsan kendine göre hayali bir dünya yaratıyorsa o ayrı bir mesele. Ama kâinata her şeyin her şeyle ilişkisi var. Bilgisayar içi gibi, dolayısıyla her şeyin konumu.. Yani bir bilgisayar mühendisi dosyaya baktığı zaman, bilgisayarın diğer içindeki dosyaları da öğrenebilir. Her şey her şeyle ilgilidir ve her şey her şeyi ifade ediyor. Onun için insan bir kâinat oluyor. Buyur:

Soru: Bilginin, siz iki kere iki dört eder demiştiniz, bilgide mekân, zemin, madde, şekil yok. Yani bilginin aslında tam da bu şekilde..

Bahaeddin Sağlam: Soyut kısmı öyledir.

Soru: Şimdi Hz. İsa'nın oradaki bilgiden, başlangıçtaki bilgiden haberi var, tümevarım yapmıyor da, tümünden gelim yapıyor, halbuki siz burada şunu..

Bahaeddin Sağlam: İsa şudur: İsa şimdi evrenseldir, bütün dinler bir İsadır, bütün peygamberler bir İsadır. İsa aynı zamanda bir sistemin ismidir. Onun için Hz. Peygamber ahir zamanda İsa bir daha gelecek, yani din bir daha gelecek demektir. Yoksa 2000 sene önce vefat eden İsa'nın gelip gelmemesi meselesi yok. O Sistem gelecek, yani dünyada bir ara sistem bozulacak, iki kere iki dört etmeyecek, sonra Cenab-ı Hakka gene lütfedecek ve sistem düzelecek, iki kere iki gene dört edecek diyor. İsa o manada sonsuzluğu ifade ettiği için İsa'nın ilmi ölümsüzdür, o manada.

Soru: Dünya ilimleriyle ilgili bir noktada yanılabiliriz, diğer ilimlerde ama İsanın o ilmi sonsuzluktan geliyor.

Bahaeddin Sağlam: Şimdi yanılan ilme ilim denmez zan denilir, bak onun Kur'andaki ismi farklıdır. Eğer bir şeyin yanılma payı varsa ona Kur'an ilim demiyor, zan diyor. Zan yani ihtimal.. Zan, onun ismi zandır. Ve bazen bu zan kelimesi ilim manasında da kullanılıyor, Kur'anda yani Arapçada. Çünkü ihtimal yüksekse ilim manasında kullanılır.

Soru: Peki zanla ilmi nasıl birbirinden ayıracağız.

Bahaeddin Sağlam: Zanla ilim, Kur'anda bunu tarif ediyor. Beyyine olacak, delil, eğer bir delil güçlüyse, açıksa ona biz ilim diyoruz. İşte iki şahit, dört şahit, yüzlerce şahit veya elledim işte elimi yaktı, demek ki bu ateş yakıyor gibi böyle neticelerle ilim olduğu anlaşılıyor.

Soru: Ben bir şey sorabilir miyim? Şimdi kâinata her şey birbiriyle ilgili dediniz. Şimdi burada kaç kişi oturuyor, bunların kimlikleri, renkleri, bunlarla ilgili olan olaylar veya olacak

olan olaylarla ilgili de ilim sahibi biri bilgi verebilir, dediniz. Buradaki ilim biraz hikmetle ilgili bir şey oluyor galiba. Her şeyin birbiriyle olan ilişkisini ve anlamını çözmek ve ona göre doğru yerde doğru anlam ifade eden biçimde davranmak. O zaman Allah'ın sistemine uygun davranıyorsunuz ve onun hayatına katılıyorsunuz gibi oluyor. Söylediğiniz bu ilim nasıl olacak? Biz şu anda bunu anlayabilecek konumda mıyız? Böyle bir ilmi nasıl öğrenebiliriz?

Bahaeddin Sağlam: İslam tarihinde mesela benim bildiğim kadarıyla İbn Arabî var. İbrahim Hakkı bir kısım biliyor, Üstad Bediüzzaman biliyor, böyle el çizgilerinden, yıldızların konumundan, insanların davranışlarından ne olacak ne bitecek falan? Bu şeye benzer, bir bilgisayar mühendisi, bilgisayara bakar bakmaz, numarasından tuşlarından hemen, içinde kaç megahertz, kaç hız, kaç bilgi var, dosya var biliyor. Ama benim öğrenmem için galiba bir yedi sene bilgisayar eğitimi almam lazım. Biz bazı konularda çok cahiliz.

Soru: Yani onlar Allah'ın sistemini biliyorlar.

Bahaeddin Sağlam: Hikmet zaten, hikmet kelimesi Osmanlıca'da özellikle ilim manasında kullanılır. Osmanlılar fen ilimlerine hikmet ilmi diyorlardı, felsefe ilmine hikmet ilmi diyorlardı, mantık ilmine hikmet.. Osmanlıca çok zengin bir dildir, hikmet kelimesi hem mantık manasında kullanılıyor, hem fen ilimleri manasında kullanılıyor, hem de felsefe manasında özellikle ilm-ül hikmet felsefe manasında kullanılır. Çünkü felsefede neyin ne işe yaradığını çözüyorsun ya. Ve hikmet kelimesi çok önemlidir, gerçek ilim de odur, yani bu kalem nedir, ne işe yarıyor, ne kadar yaşayacak bildiğin zaman gerçek ilim olmuş oluyor. Kur'anda ayet var kime hikmet verildiyse işte ona gerçek bir hayır verildi. Hikmet orda ilim manasındadır. Hikmet çok önemli..

Soru: O ilim nasıl öğrenilir dedi ya.. Cevap: işte Kur'an ahlakı, peygamber sünneti, sonsuzu yakaladığında ilim olur.